

Philo Judaeus

De ebrietate

(ed. P. Wendland)

Philonis Alexandrini opera quae supersunt, vol. 2.
Berlin: Reimer, 1897 (repr. De Gruyter, 1962), pp. 170–214.

ΠΕΡΙ ΜΕΘΗΣ ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1 Τὰ μὲν τοῖς ἄλλοις φιλοσόφοις εἰρημένα περὶ μέθης, ὡς οἶόν
τε ἦν, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ὑπεμνήσαμεν βίβλῳ, νυνὶ δὲ ἐπισκεψώμεθα
2 τίνα τῷ πάντα μεγάλῳ καὶ σοφῷ νομοθέτῃ περὶ αὐτῆς δοκεῖ. πολλὰ-
χού γὰρ τῆς νομοθεσίας οἴνου καὶ τοῦ γεννῶντος φυτοῦ τὸν οἶνον ἀμ-
πέλου διαμέμνηται· καὶ τοῖς μὲν ἐμπίνειν ἐπιτρέπει, τοῖς δ' οὐκ ἐφίησι,
καὶ τοῖς αὐτοῖς ἔστιν ὅτε προστάττει τάναντία, οἴνῳ χρῆσθαι τε καὶ μή.
οὔτοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ τὴν μεγάλην εὐχὴν εὐζάμενοι (Num. 6, 2sq.),
οἷς δὲ ἀκράτῳ χρῆσθαι ἀπείρηται οἱ λειτουργοῦντες ἱερεῖς (Lev. 10, 9),
οἱ δὲ προσφερόμενοι τὸν οἶνον μυρίοι τῶν ἐπ' ἀρετῇ μάλιστα καὶ παρ'
3 αὐτῷ τεθαυμασμένων. πρὶν δὲ περὶ τούτων ἀρξασθαι λέγειν, τὰ συν-
τείνοντα πρὸς τὰς κατασκευὰς αὐτῶν ἀκριβωτέον. ἔστι δ' ὡς γ' οἶμαι
4 τάδε· σύμβολον τὸν ἀκρατον Μωυσῆς οὐχ ἑνὸς ἀλλὰ πλειόνων
εἶναι νομίζει, τοῦ ληρεῖν καὶ παραπαίειν, ἀναισθησίας παντελοῦς, ἀπλη-
στίας ἀκορέστου καὶ δυσαρέστου ἐπιθυμίας καὶ εὐφροσύνης τῆς τᾶλλα
περιεχούσης καὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἐμφαινομένης γυμνότητος, ἣ τὸν
Νῶε | μεθυσθέντα φησὶ χρῆσασθαι. τὸν μὲν οὖν οἶνον λέγεται ταῦτα
5 ἐργάζεσθαι. μυρίοι δὲ καὶ τῶν οὐ προσαψαμένων ἀκράτου νήφειν ὑπο-
λαμβάνοντες τοῖς ὁμοίοις ἀλίσκονται· καὶ ἔστιν ἰδεῖν τοὺς μὲν αὐτῶν
ἀφραίνοντάς τε καὶ ληροῦντας, τοὺς δ' ἀναισθησία παντελεῖ κατεσχη-
μένους, τοὺς δὲ μηδέποτε πληρουμένους, αἰεὶ δὲ τῶν ἀνηνύτων διψῶντας
διὰ χρεῖαν ἐπιστήμης, τοὺς δ' ἔμπαλιν γανουμένους καὶ εὐφραينوμένους,
6 τοὺς δὲ τῷ ὄντι γυμνουμένους. τοῦ μὲν οὖν ληρεῖν αἴτιον ἢ ἐπιζήμιος
ἀπαιδευσία-λέγω δ' οὐ τὴν παιδείας ἀνεπιστημοσύνην, ἀλλὰ τὴν πρὸς
αὐτὴν ἀλλοτρίωσιν-, τοῦ δ' ἀναισθητεῖν ἢ ἐπίβουλος καὶ πηρὸς ἄγνοια,
ἀπληστίας δὲ ἢ ἀργαλεωτάτη παθῶν ψυχῆς ἐπιθυμία, εὐφροσύνης δὲ
κτῆσις ὁμοῦ καὶ χρῆσις ἀρετῆς, γυμνότητος μέντοι πολλὰ, ἄγνοια τῶν
ἐναντίων, ἀκακία καὶ ἀφέλεια ἡθῶν, ἀλήθεια ἢ τὰ τῶν συνεσκιασμένων
πραγμάτων ἀνακαλυπτήρια ἄγουσα δύναμις, τῇ μὲν ἀπαμπίσχουσα ἀρετὴν,

7 τῇ δὲ κακίαν ἐν μέρει· ἅμα μὲν γὰρ οὐχ οἶον ἀποδύσασθαι, ἀλλ' οὐδ' ἐνσκευάσασθαι ταύτας δυνατόν· ἐπειδὴν δέ τις ἀπορρίψη τὴν ἑτέραν, ἐξ 8 ἀνάγκης τὴν ἐναντίαν ἀναλαβὼν ἐπαμπίσχεται. ὡσπερ γὰρ ἡδονὴν καὶ ἀλγηδὸνα φύσει μαχομένας, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος, εἰς μίαν κορυφὴν συνάψας ὁ θεὸς ἑκατέρας αἴσθησιν οὐκ ἐν ταύτῳ, διαλλάττουσι δὲ χρόνοις ἐνειργάσατο κατὰ τὴν φυγὴν τῆς ἑτέρας κάθοδον τῇ ἐναντίᾳ ψηφισάμενος, οὕτως ἀπὸ μιᾶς ῥίζης τοῦ ἡγεμονικοῦ τὰ τε ἀρετῆς καὶ κακίας διττὰ ἀνέδραμεν ἔρνη μήτε βλαστάνοντα μήτε καρποφοροῦντα ἐν ταύτῳ· 9 ὁπότε μὲν γὰρ φυλλορροεῖ καὶ ἀφαιρῶνται θάτερον, ἄρχεται ἀναβλαστάνειν καὶ χλοηφορεῖν τὸ ἐναντίον, ὡς ὑπολαβεῖν, ὅτι ἑκάτερον τῇ θατέρου δυσχεραῖνον εὐπραγία στέλλεται. δι' ἣν αἰτίαν φυσικώτατα τὴν ἰακῶβ ἔξοδον εἰσοδον Ἡσαῦ παρίστησιν· "ἐγένετο" γὰρ φησιν "ὅσον 10 ἐξῆλθεν ἰακῶβ, ἦκεν Ἡσαῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ" (Gen. 27, 30)· μέχρι μὲν γὰρ ἐνσχολάζει καὶ ἐμπεριπατεῖ τῇ ψυχῇ φρόνησις, ὑπερόριος πᾶς ὁ ἀφροσύνης ἑταῖρος ἐκτετόξευται· ἐπειδὴν δὲ μεταναστῆ, γεγηθῶς κάτεισιν ἐκεῖνος, τῆς πολεμίου καὶ δυσμενοῦς δι' ἣν ἠλαύνετο καὶ ἐφυγαδεύετο μηκέτι τὸν αὐτὸν χῶρον οἰκούσης.

11 Τὰ μὲν οὖν ὡσανεὶ προοίμια τῆς γραφῆς ἀρκούντως λέλεκται, τὰς δ' ἀποδείξεις ἑκάστων προσαποδώσομεν, ἀπὸ τοῦ πρώτου πρῶτον ἀρξάμενοι διδάσκειν· τὴν τοίνυν ἀπαιδευσίαν <τοῦ> | ληρεῖν καὶ ἀμαρτάνειν αἰτίαν ἔφαμεν εἶναι καθάπερ μυρίοις τῶν ἀφρόνων τὸν πολὺν 12 ἄκρατον. ἀπαιδευσία γὰρ τῶν ψυχῆς ἀμαρτημάτων, εἰ δεῖ τάληθές εἶπεῖν, τὸ ἀρχέκακον, ἀφ' ἧς ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς ῥέουσιν αἱ τοῦ βίου πράξεις, πότιμον μὲν καὶ σωτήριον οὐδὲν οὐδενὶ νᾶμα ἐκδιδοῦσα τὸ 13 παράπαν, ἀλμυρὸν δὲ νόσου καὶ φθορᾶς τοῖς χρησομένοις αἴτιον. οὕτως γοῦν κατὰ ἀναγῶγων καὶ ἀπαιδευτῶν ὁ νομοθέτης φονᾶ, ὡς κατ' οὐδενὸς ἴσως ἑτέρου. τεκμήριον δέ· τίνες εἰσὶν οἱ μὴ ἐπιτηδεύσει μᾶλλον ἢ φύσει σύμμαχοι παρά τε ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις γένεσι τῶν ζώων; ἀλλ' οὐδὲ μανεῖς ἑτέρους ἂν εἴποι τις ἢ τοὺς τοκέας εἶναι· κήδετα γὰρ ἀδιδάκτω τῇ φύσει τὸ πεποιηκὸς αἰεὶ τοῦ γενομένου, καὶ σωτηρίας 14 αὐτοῦ καὶ διαμονῆς τῆς εἰσάπαν πρόνοιαν ἔχει. τοὺς οὖν ἐκ φύσεως συναγωνιστὰς ὑπάρχοντας εἰς ἐχθρῶν μετελθεῖν τάξιν ἐσπούδασε κατηγοροῦς ἐπιστήσας τοὺς δεόντως ἂν συναγορεύοντας, πατέρα καὶ μητέρα, ἴν' ὑφ' ὧν εἰκὸς ἦν σφύζεσθαι μόνων παραπόλωνται· "εἴαν γὰρ τι" φησὶν "υἱὸς ἢ ἀπειθής καὶ ἐρεθιστῆς οὐκ ὑπακούων φωνῆς πατρὸς καὶ μητρός, καὶ παιδεύσιν αὐτὸν καὶ μὴ εἰσακούῃ αὐτῶν, συλλαβόντες αὐτὸν ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ ἐξάξουσιν εἰς τὴν γερουσίαν τῆς πόλεως αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν πύλην τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἐροῦσι τοῖς ἀνδράσι τῆς πόλεως αὐτῶν· ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος ἀπειθεῖ καὶ ἐρεθίζει, οὐκ εἰσακούει τῆς φωνῆς ἡμῶν, συμβολοκοπῶν οἰνοφλυγεῖ. καὶ λιθοβολήσουσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, καὶ ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν" 15 (Deut. 21, 18_21). οὐκοῦν αἱ κατηγορίαι ἀριθμῶ τέτταρες, ἀπειθία καὶ ἐρεθισμὸς καὶ συμβολῶν εἰσφορὰ καὶ μέθη. μεγίστη δ' ἡ τελευταία παραύξησιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπειθείας λαβοῦσα· ἀρξάμενη γὰρ ἀφηνιάζειν ἢ ψυχῇ καὶ προελθοῦσα διὰ ἔριδος καὶ φιλονεικίας ἐπὶ ὕστατον

ὄρον ἔρχεται, μέθην, τὴν ἐκστάσεως καὶ παραφροσύνης αἰτίαν. ἐκάστης δὲ τῶν κατηγοριῶν τὴν δύναμιν ἰδεῖν ἀναγκαῖον τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς
16 πρώτης λαβόντας. ἀνωμολόγηται τοίνυν περιφανῶς, ὅτι τὸ εἶκειν καὶ πειθαρχεῖν ἀρετῇ καλὸν καὶ συμφέρον, ὥστε τὸ ἀπειθεῖν ἔμπαλιν αἰσχρὸν καὶ οὐ μετρίως ἀλυσιτελές· τὸ δὲ δὴ καὶ ἐρεθίζειν ὑπερβολὴν πᾶσαν κεχώρηκε τοῦ δεινοῦ· ὁ γὰρ ἀπειθής τοῦ φιλέριδος ἦττον μοχθηρός ἐστιν, ὁ μὲν αὐτὸ μόνον τῶν προσταττομένων ἀλογῶν, ὁ δὲ καὶ
17 τοῖς ἐναντίοις ἐγχειρεῖν σπουδὴν πεποιημένος. φέρε δ' ὡς ἔχει τοῦτο θεασώμεθα· νόμου κελεύοντος, εἰ τύχοι, τοὺς ἰγόνεις τιμᾶν, ὁ μὲν μὴ τιμῶν ἀπειθής, ὁ δ' ἀτιμάζων φίλερις. καὶ πάλιν τοῦ τὴν πατρίδα σῶζειν ὄντος δικαίου τὸν μὲν πρὸς αὐτὸ τοῦτο ὄκνῳ χρώμενον ἀπειθῆ, τὸν δ' ἔτι καὶ προδιδόναι διεγνωκότα δύσεριν καὶ φιλόνηκον λεκτέον.
18 ὅ τε μὴ χαριζόμενός τιςιν ἐναντιούμενος τῷ φάσκοντι δεῖν ὠφελεῖν ἀπειθεῖ, ὁ δὲ πρὸς τῷ μὴ χαρίζεσθαι καὶ ὅσα βλάβης ἐστὶν ἐμποιῶν ἔριδι ἐπαιρόμενος ἀνίατα ἔξαμαρτάνει. καὶ μὴν ὅ γε ἱεουργίαις καὶ τοῖς
18, 3 ἄλλοις ὅσα πρὸς εὐσέβειαν ἀναφέρεται μὴ χρώμενος ἀπειθεῖ προστάξεσιν,
 ὁ δὲ νόμος εἴωθε περὶ τούτων προστάττειν, ἀνερεθίζει δ' ὁ πρὸς τοῦναν-
19 τίον, ἀσέβειαν, ἀποκλίνας καὶ ἀθεότητος εἰσηγητής. ὁ δὲ ἦν ὁ φάσκων "τίς ἐστὶν οὗ ὑπακούσομαι;" καὶ πάλιν "οὐκ οἶδα τὸν κύριον" (Exod. 5, 2). διὰ μὲν οὖν τῆς προτέρας φωνῆς παρίστησιν, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ θεῖον, διὰ δὲ τῆς ἔπειτα, ὅτι, εἰ καὶ ἔστιν, ἀλλά τοι ἀγνοεῖται, ὅπερ ἐκ τοῦ μὴ προνοεῖν συνάγεται· εἰ γὰρ προῦνόει, κἄν ἐγινώσκετο.
20 συμβολὰς γε μὴν καὶ ἐράνους φέρειν ἐπὶ μὲν τῇ τοῦ ἀρίστου κτήματος μετουσίᾳ, φρονήσεως, ἐπαινετὸν καὶ συμφέρον, ἕνεκα δὲ τῆς τοῦ ἀκρο-
21 τάτου πάντων <κακο>ῦ, ἀφροσύνης, ἀλυσιτελές τε καὶ ψεκτόν. αἱ μὲν οὖν πρὸς τὸ ἀριστον συμβολαὶ πόθος ἀρετῆς, τῶν καλῶν ζῆλος, μελέται συνεχεῖς, ἀσκήσεις ἐπίμονοι, ἄτρυτοι καὶ ἀκμῆτες πόνοι, αἱ δὲ πρὸς τὸ
22 ἐναντίον ἄνεσις, ῥαθυμία, τρυφή, θρύψις, παντελής ἐκδιαίτησις. ἰδεῖν μέντοι καὶ τοὺς ἐπαποδυομένους πολυοινία καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν γυμναζομένους καὶ ἀθλοῦντας τοὺς ἐπ' ἀπληστία γαστρὸς ἄθλους ἐστὶ συμβολὰς μὲν ὡς ἐπὶ τινι τῶν λυσιτελῶν εἰσφέροντας, ζημιουμένους δὲ πάντα, χρήματα, σώματα, ψυχάς· τὰ μὲν γὰρ εἰσφέροντες μειοῦσι τὴν οὐσίαν, τῶν δὲ σωμάτων διὰ τὸ ἀβροδίαιτον κατακλῶσι καὶ θρύπτουσι τὰς δυνάμεις, τὰς δὲ ψυχὰς ποταμοῦ χειμάρρου τρόπον ἀμετρία τροφῶν
23 ἐπικλύζοντες εἰς βυθὸν ἀναγκάζουσι δύεσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὅσοι φέρουσιν ἐράνους ἐπὶ καθαιρέσει παιδείας, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς ζημιοῦσι, διάνοιαν, ἀποκόπτοντες αὐτῆς τὰ σωτήρια, φρόνησιν καὶ σωφροσύνην, ἔτι δὲ ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην. διό μοι δοκεῖ καὶ αὐτὸς ὀνόματι συνθέτω χρῆσθαι τῷ "συμβολοκοπῶν" πρὸς δήλωσιν ἑναργεστέραν τοῦ σημαινομένου, διότι τὰ κατὰ ἀρετῆς ἐπιχειρήματα ὡσπερ τινὰς συμβολὰς καὶ ἐράνους εἰσφέροντες τιτρώσκουσι καὶ διαιροῦσι καὶ συγκόπτουσι μέχρι παντελοῦς φθορᾶς τὰς φιληκόους καὶ φιλομαθεῖς
24 ψυχάς· ὁ μὲν οὖν σοφὸς Ἀβραάμ ἐπανελθεῖν λέγεται "ἀπὸ τῆς κοπῆς τοῦ Χοδολλαγόμορ καὶ τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ" (Gen. 14, 17),

ὁ δ' Ἀμαλῆκ ἔμπαλιν τοῦ ἀσκητοῦ "τὴν οὐραγίαν κόπτειν" (Deut. 25, 18), ἀκολουθία φύσεως· ἐχθρὰ γὰρ | τὰ ἐναντία καὶ τὸν ἐπ' ἀλλήλοις ὄλε-
 25 θρον αἰεὶ μελετῶντα. τὸν δὲ κομίζοντα τὰς συμβολὰς καὶ ταύτη μάλιστ' ἄν τις αἰτιάσαιτο, ὅτι οὐ μόνον ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ συναδικεῖν ἔγνωκεν ἑτέροις ἀξιῶν τὰ μὲν αὐτὸς εἰσηγεῖσθαι, τὰ δ' εἰσηγουμένων ἄλλων ἀκροᾶσθαι, ὅπως καὶ φύσει καὶ μαθήσει διαμαρτάνων μηδεμίαν εἰς σω-
 τηρίαν ὑπολείπεται χρηστὴν ἐλπίδα ἑαυτῷ, καὶ ταῦτα νόμου διειρηκότος
 26 "μὴ γίνεσθαι μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακίᾳ" (Exod. 23, 2)· τῷ γὰρ ὄντι πολ-
 λύχουν μὲν καὶ πολυφορώτατον ἐν ἀνθρώπων ψυχαῖς τὸ κακόν, ἔσταλ-
 μένον δὲ καὶ σπάνιον τὰγαθόν. παραίνεσις οὖν ὠφελιμωτάτη μὴ τοῖς πολλοῖς, μεθ' ὧν τὸ ἀδικεῖν, ἀλλὰ τοῖς ὀλίγοις, μεθ' ὧν τὸ δικαιοπρα-
 27 γεῖν, συμφέρεσθαι. τέταρτον τοίνυν καὶ μέγιστον ἔγκλημα ἦν τὸ μεθύειν, οὐκ ἀνειμένως, ἀλλὰ σφόδρα συντόνως· τὸ γὰρ οἶνοφλυγεῖν ἴσον ἔστι τῷ τὸ παραίτιον ἀφροσύνης φάρμακον, ἀπαιδευσίαν, ἐντύφεσθαι καὶ ἀνακαίεσθαι καὶ ἀναφλέγεσθαι μηδέποτε σβεσθῆναι δυναμένην, ἀλλ' ὅλην
 28 δι' ὅλων αἰεὶ τὴν ψυχὴν ἐμπιπρᾶσάν τε καὶ πυρπολοῦσαν. εἰκότως οὖν ἔψεται δίκη πάντα μοχθηρὸν τρόπον ἐκκαθαίρουσα διανοίας· λέγεται γὰρ "ἔξαρεῖς τὸν πονηρόν", οὐκ ἐκ πόλεως ἢ χώρας ἢ ἔθνους, ἀλλ' "ἐξ ὑμῶν αὐτῶν" (Deut. 21, 21)· ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς ἐνυπάρχουσι καὶ ἐμ-
 φωλεύουσιν οἱ ὑπάτιοι καὶ ἐπίληπτοι λογισμοί, οὓς, ὅποτε ἀνιάτως
 29 ἔχοιεν, ἀποκόπτειν καὶ διαφθεῖρειν ἀναγκαῖον. τὸν οὖν ἀπειθῆ καὶ φίλεριν καὶ λόγων πιθανότητος ὡσπερ τινὰς συμβολὰς καὶ ἐράνους ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ καλοῦ πορίζοντα καὶ ἀκράτῳ φλεγόμενον καὶ καταμεθύοντα ἀρετῆς καὶ παροινίας ἐκτόπους εἰς αὐτὴν παροινοῦντα δίκαιον ἦν κατηγοροῦς μὲν τοὺς ἄλλοις συμμαχούς λαβεῖν, πατέρα καὶ μητέρα, <φθορὰν> δὲ ἐνδέξασθαι παντελεῖ πρὸς νοουθεσίαν καὶ σωφρονισμόν τῶν οἴων τε.
 30 σφύζεσθαι. πατὴρ δὲ καὶ μητὴρ κοινὰ μὲν αἰ κλήσεις, διάφοροι δ' αἰ δυνάμεις. τὸν γοῦν τότε τὸ πᾶν ἐργασάμενον δημιουργὸν ὁμοῦ καὶ πατέρα εἶναι τοῦ γεγονότος εὐθύς ἐν δίκῃ φήσομεν, μητέρα δὲ τὴν τοῦ πεποιηκότος ἐπιστήμην, ἣ συνὼν ὁ θεὸς οὐχ ὡς ἄνθρωπος ἔσπειρε γένεσιν. ἡ δὲ παραδεξαμένη τὰ τοῦ θεοῦ σπέρματα τελεσφόροις ὠδίσι τὸν μόνον καὶ ἀγαπητὸν αἰσθητὸν υἱὸν | ἀπεκύησε, τόνδε τὸν κόσμον.
 31 εἰσάγεται γοῦν παρά τινι τῶν ἐκ τοῦ θείου χοροῦ ἢ σοφία περὶ αὐτῆς λέγουσα τὸν τρόπον τοῦτον· "ὁ θεὸς ἐκτήσατό με πρωτίστην τῶν ἑαυτοῦ ἔργων, καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με" (Prov. 8, 22)· ἦν γὰρ ἀναγκαι-
 32 ον τῆς μητρός καὶ τιθήνης τῶν ὅλων πάνθ' ὅσα εἰς γένεσιν ἦλθεν εἶναι νεώτερα. τούτων οὖν τῶν γονέων τίς ἱκανὸς ὑποστῆναι κατη-
 γορίαν; ἀλλ' οὐδὲ μετρίαν ἀπειλήν ἢ ἐλαφροτάτην κατάμεμψιν. οὐδὲ γὰρ τῶν δωρεῶν ἱκανὸς οὐδεὶς χωρῆσαι τὸ ἀφθονον πλῆθος, ἴσως δὲ οὐδ' ὁ κόσμος, ἀλλ' οἷα βραχεῖα δεξαμένη μεγάλης ἐπιρρεούσης τῶν τοῦ θεοῦ χαρίτων πηγῆς τάχιστα ἀποπληρωθήσεται, ὡς ἀναβλύσαι τε καὶ ὑπερεκχεῖσθαι. εἰ δὲ τὰς εὐεργεσίας ἀδυνατοῦμεν δέχεσθαι, τὰς
 33 κολαστηρίους δυνάμεις πῶς ἐπιφερομένας οἴσομεν; τοὺς μὲν δὴ τοῦ παντός γονεῖς ὑπεξαιρετέον τοῦ παρόντος λόγου, τοὺς δὲ φοιτητὰς καὶ γνωρίμους αὐτῶν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν εἰληχότας ψυχῶν, ὅσαι

μη ἀνάγωγοι καὶ ἄμουσοι, νῦν ἐπισκειψώμεθα. πατέρα τοίνυν εἶναι
 φαμεν τὸν ἄρρενα καὶ τέλειον καὶ ὀρθὸν λόγον, μητέρα δὲ τὴν μέσθην
 καὶ ἐγκύκλιον χορείαν τε καὶ παιδείαν· οἷς καλὸν καὶ συμφέρον ὡς ἂν
 34 ἔκγονον τοκεῦσι πείθεσθαι. τοῦ μὲν οὖν πατρός, ὀρθοῦ λόγου, παράγ-
 γελμα ἔπεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν τῇ φύσει γυμνὴν καὶ ἀπημφιασμένην ἀλή-
 θειαν μεταδιώκοντας, παιδείας δέ, τῆς μητρός, θέσει δικαίοις προσέχειν,
 ἃ κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ χώρας ἔθεντο οἱ πρῶτοι δόκησιν πρὸ ἀλη-
 35 θείας ἀσπασάμενοι. τοῖς γονεῦσι τούτοις τέτταρες παίδων εἰσὶ τάξεις,
 ἡ μὲν ἀμφοτέροις καταπειθής, ἡ δ' οὐδετέρῳ προσέχουσα, ἐναντία τῇ
 προτέρᾳ, τῶν δ' ἄλλων ἡμιτελῆς ἑκατέρα· ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν φιλοπάτωρ
 σφόδρα γεγυῖα τῷ μὲν προσέχει, μητρὸς δὲ καὶ τῶν ἐπισκήψεων αὐτῆς
 ἀλογεῖ, ἡ δ' ἔμπαλιν φιλομήτωρ εἶναι δοκοῦσα τῇ μὲν πάντα ὑπηρετεῖ,
 τῶν δὲ τοῦ πατρός ἤμιστα φροντίζει. ἡ μὲν οὖν πρώτη τὰ κατὰ πάν-
 των ἄθλα ὄσεται νικητήρια, ἡ δ' ἀντίπαλος ἦταν ὁμοῦ καὶ φθορὰν
 ἀναδέχεται, τῶν δ' ἄλλων ἑκατέρα, ἡ μὲν δευτερείων, ἡ δὲ τρίτων ἄθλων
 μεταποιήσεται, δευτερείων μὲν ἡ πειθαρχοῦσα πατρί, τρίτων δ' ἡ τῇ
 36 μητρί. τῆς μὲν οὖν φιλομήτορος ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις ὑπει-
 κούσης καὶ κατὰ τὰς πολυτρόπους τοῦ βίου ζηλώσεις παντοδαπὰς μετα-
 βαλλούσης ἰδέας | Αἰγυπτίου Πρωτέως τὸν τρόπον, ὃς τῷ πάνθ' ὅσα ἐν
 τῷ παντὶ πεφυκέναι γίνεσθαι τὸ ἀληθὲς ἀδηλούμενον ἔσχεν εἶδος, τύπος
 ἑναργέστατος Ἰοθὸρ, πλάσμα τύφου, πρὸς πόλιν καὶ πολιτείαν συγκλύδων
 καὶ μιγάδων ἀνθρώπων κεναῖς αἰωρουμένων δόξαις μάλιστα ἀρμόττων.
 37 Μωυσέως γὰρ τοῦ σοφοῦ τὸν λεῶν ἅπαντα τῆς ψυχῆς πρὸς εὐσέβειαν
 καὶ τιμὴν θεοῦ μετακαλοῦντος καὶ τὰς τε προστάξεις καὶ τοὺς ἱερωτάτους
 νόμους ἀναδιδάσκοντος-φῆσὶ γὰρ ὅτι "ἐπειδὴν γένηται αὐτοῖς ἀντι-
 λογία καὶ ἔλθωσι πρὸς μέ, διακρίνω ἕκαστον καὶ συμβιβάζω τὰ προστάγ-
 ματα τοῦ θεοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ" (Exod. 18, 16)-, παρελθὼν ὁ
 δοκησίσοφος Ἰοθὸρ, τῶν μὲν θείων ἀμύητος ἀγαθῶν, τοῖς δὲ ἀνθρωπείοις
 καὶ φθαρτοῖς μάλιστ' ἐνωμιληκῶς δημαγωγεῖ καὶ νόμους ἐναντίους τοῖς
 τῆς φύσεως ἀναγράφει, πρὸς τὸ δοκεῖν ἀφορῶν ἐκείνων ἀναφερομένων
 38 πρὸς τὸ εἶναι. καίτοι καὶ τοῦτον ἐλεήσας καὶ οἰκτισάμενος τοῦ πολλοῦ
 πλάνου μεταδιδάσκειν οἶεται δεῖν καὶ ἀναπειθεῖν ἀποστῆναι μὲν τῶν κενῶν
 39 δοξῶν, ἀκολουθεῖν δὲ παγίως τῷ ἀληθεῖ. "ἔξάραντες", γὰρ φησιν, ἡμεῖς
 καὶ ἀποκόψαντες τῆς διανοίας τὸν κενὸν τύφον μετανιστάμεθα εἰς τὸν
 ἐπιστήμης τόπον, ὃν χρησιμοῖς καὶ ὁμολογίαις θείαις λαμβάνομεν. "ἴθι
 δὴ μεθ' ἡμῶν καὶ εὖ σε ποιήσομεν" (Num. 10, 29)· ἀποβαλεῖς μὲν γὰρ
 40 τὴν βλαβερωτάτην δόκησιν, κτήσῃ δὲ τὴν ὠφελιμωτάτην ἀλήθειαν. ἀλλὰ
 γὰρ τοιαῦτα κατεπασθεῖς ἀλογήσει τῶν εἰρημένων καὶ ἐπιστήμη μὲν
 οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἔψεται, ἀναχωρήσει δὲ καὶ ἀναδραμεῖται πρὸς τὸν ἴδιον
 καὶ κενὸν τύφον· λέγεται γὰρ ὅτι εἶπε πρὸς αὐτόν· "οὐ πορεύσομαι ἀλλ'
 εἰς τὴν γῆν μου καὶ τὴν γενεάν μου" (Num. 10, 30), τουτέστι τὴν συγ-
 γενῆ ψευδοδοξοῦσαν ἀπιστίαν, ἐπειδὴ τὴν ἀληθεύουσαν ἀνδράσι φίλην
 41 πίστιν οὐκ ἔμαθε. καὶ γὰρ ὅταν ἐπίδειξιν εὐσεβείας βουλόμενος
 ποιήσασθαι λέγη· "νῦν ἔγνω ὅτι μέγας κύριος παρὰ πάντας τοὺς θεούς"
 (Exod. 18, 11), ἀσέβειαν παρὰ δικάζειν ἐπισταμένοις ἀνδράσιν ἑαυτοῦ

42 κατηγορεῖ. φήσουσι γὰρ αὐτῷ· νῦν ἔγνωσ, ἀνόσιε, πρότερον δ' οὐκ ἠπίστασο τὸ μέγεθος τοῦ παντὸς ἡγεμόνος; ἦν γὰρ τι πρεσβύτερον θεοῦ, ᾧ προεντετύχηκας; ἢ τοῖς ἐκγόνοις οὐχ αἱ τῶν γονέων ἀρεταὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπαξ ἀπάντων γνώριμοι; τοῦ δὲ παντὸς οὐκ ἄρα ἀρχηγέτης ὁ κτίστης καὶ πατὴρ αὐτοῦ; ὥστ' εἰ νῦν ἐγνωκέναι φῆς σύ, οὐδὲ νῦν

43 ἔγνωκας, ὅτι οὐκ ἀπὸ γενέσεως ἀρχῆς. ἐλέγχῃ δ' οὐδὲν ἦττον ἐπιμορφάζων, ὅταν συγκρίνης τὰ ἀσύγκριτα καὶ λέγῃς παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὄντος ἐγνωκέναι· εἰ γὰρ ἦδεις ἀληθεία τὸ ὄν,

44 οὐδένα ἂν τῶν ἄλλων ὑπέλαβες εἶναι θεὸν αὐτεξούσιον. ὡσπερ γὰρ ἀνατείλας ὁ ἥλιος ἀποκρύπτει | τοὺς ἀστέρας τῶν ἡμετέρων ὄψεων ἀθρόον τὸ ἑαυτοῦ καταχέας φέγγος, οὕτως ὅταν τῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι ἀμιγεῖς καὶ καθαρῶταται καὶ τηλαυγέσταται τοῦ φωσφόρου θεοῦ νοηταὶ ἐναστράψωσιν αὐγαί, κατιδεῖν οὐδὲν ἕτερον δύναται· ἐπιλάμπασσα γὰρ ἡ τοῦ ὄντος ἐπιστήμη πάντα περιαυγάξει, ὡς καὶ τοῖς λαμπροτάτοις ἐξ ἑαυτῶν εἶναι

45 δοκοῦσιν ἐπισκοτεῖν. θεοῖς οὖν τοῖς ψευδωνύμοις οὐκ ἂν τις τὸν ἀληθῆ θεὸν συγκρίνειν ὑπέμενεν, εἰπερ ἀψευδῶς ἐγίνωσκεν αὐτόν· ἀλλ' ἡ ἀνεπιστημοσύνη τοῦ ἑνὸς τὴν ἐπὶ πολλοῖς ὡς ὑπάρχουσι, πρὸς ἀλήθειαν

46 οὐκ οὔσι, δόξαν εἰργάσατο. τῆς αὐτῆς προαιρέσεώς ἐστι πᾶς, ὅτω τὰ μὲν ψυχῆς ἀπέγνωσται, τὰ δὲ περὶ σῶμά τε καὶ ἐκτὸς χρώμασι καὶ σχήμασι πεποικιλμένα πρὸς ἀπάτην αἰσθήσεως εὐπαραγώγου θαυμάζεται.

47 καλεῖ δὲ τὸν τοιοῦτον ὁ νομοθέτης Λάβαν, ὃς τοὺς ἀληθεῖς τῆς φύσεως νόμους οὐ κατιδὼν ψευδογραφεῖ τοὺς παρὰ ἀνθρώποις φάσκων· "οὐκ ἔστιν οὕτως ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν, δοῦναι τὴν νεωτέραν πρὶν ἢ τὴν πρεσ-

48 βυτέραν" (Gen. 29, 26). οὗτος μὲν γὰρ τὴν ἐν χρόνοις τάξιν φυλάττειν οἶεται δεῖν, τὰ πρεσβύτερα πρότερον καὶ τὰ νεώτερα αὐθις εἰς κοινωνίαν ἄγεσθαι δικαίων. ὁ δὲ σοφίας ἀσκητῆς εἰδὼς καὶ φύσεις ἀχρόνους ὑπαρχούσας ἐφίεται καὶ νεωτέρων προτέρων καὶ πρεσβυτέρων ὑστέρων. ἔχει δὲ καὶ τὸν ἠθοποιὸν λόγον ἑαυτῷ συνάδοντα· τοῖς γὰρ ἀσκηταῖς ἀνάγκη πρότερον ἐντυχεῖν τῇ νεωτέρᾳ παιδείᾳ, ἵνα τῆς τελειότερας αὐθις

49 ἀπόνασθαι βεβαίως δυνηθῶσι. παρὸ καὶ μέχρι νῦν οἱ καλοκάγαθίας ἔρασταὶ οὐ πρότερον ἐπὶ τὰς τῆς πρεσβυτέρας ἀφικνοῦνται θύρας φιλοσοφίας, πρὶν ἢ ταῖς νεωτέραις ἐντυχεῖν, γραμματικῇ καὶ γεωμετρίας καὶ τῇ συμπάσῃ τῶν ἐγκυκλίων μουσικῇ· αὐταὶ γὰρ σοφίαν

50 τοῖς ἀδόλως καὶ καθαρῶς μνωμένοις ἀεὶ προξενοῦσιν. ὁ δ' ἀντισοφίζεται βουλόμενος τὴν πρεσβυτέραν ἡμᾶς ἀγαγέσθαι προτέραν, οὐχ ἵνα βεβαίως ἔχωμεν, ἀλλ' ἵνα τοῖς τῆς νεωτέρας φίλτροις δελεασθέντες αὐθις

51 τὸν ἐπ' ἐκείνη πόθον ἐκλύσωμεν. καὶ σχεδὸν τοῦτο συνέβη πολλοῖς τῶν ἀνοδία πρὸς παιδείαν χρησαμένων. ἔτι γὰρ, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ἀπ' αὐτῶν σπαργάνων πρὸς τελειότατον ἐπιτήδευμα, φιλοσοφίαν, ἐλθόντες, ἀμύητοι τῶν ἐγκυκλίων εἰσάπαν οὐ δικαιώσαντες γενέσθαι ὁπὲρ καὶ μόλις αὐτῶν ἀψασθαι διανοήθησαν. κάπειτα ἀπὸ τῆς μείζονος καὶ πρεσβυτέρας ἐπὶ τὴν τῶν ἐλαττόνων καὶ νεωτέρων θέαν καταβάντες ἐνεγῆ-

52 ρασαν αὐτοῖς, ὡς μηκέτ' ἀναδραμεῖν ὄθεν ὠρμησαν ἰσχύσαι. διὰ τοῦτ' οἶμαί φησι· "συντέλεσον τὰ ἑβδομα ταύτης" (Gen. 29, 27), ἴσον τῷ | μὴ ἀτελεύτητον ἔστω σοὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἀγαθόν, ἀλλ' ὄρον ἐχέτω καὶ

πέρας, ἵνα καὶ τῇ νεωτέρῃ τάξει τῶν ἀγαθῶν ἐντύχῃς, ἣν σώματος
 53 κάλλος καὶ δόξα καὶ πλοῦτος καὶ τὰ ὁμοιότροπα κεκλήρωται. ὁ δὲ συν-
 τελέσειν μὲν οὐχ ὑπισχνεῖται, "ἀναπληρώσειν" (Gen. 29, 28) δ' αὐτὴν
 ὁμολογεῖ, τουτέστι μηδέποτε ἐπιλείψειν τὰ πρὸς αὔξησιν καὶ συμπλή-
 ρωσιν αὐτῆς ἐπιτηδεύων, ἀλλ' αἰεὶ καὶ πανταχοῦ περιέξουσθαι, κὰν μυρία
 54 τὰ ἀντισπῶντα καὶ ἀνθέλκοντα ἦ. πάνυ δ' ἐκδήλως τὸ τὰ ἔθνη γυναιξὶ
 μᾶλλον ἢ ἀνδράσιν ἐπιτηδεύουσθαι δοκεῖ μοι παρίστασθαι διὰ τῶν Ῥαχὴλ
 τῆς μόνα τὰ αἰσθητὰ θαυμαζούσης λόγων· φησὶ γὰρ πρὸς τὸν πατέρα
 ἑαυτῆς· "μὴ βαρέως φέρε, κύριε· οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου,
 55 ὅτι τὰ κατ' ἐθισμόν τῶν γυναικῶν μοί ἐστιν" (Gen. 31, 35). οὐκοῦν
 γυναικῶν ἴδιον τὸ ἔθεσι πείθεσθαι· καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἀσθενεστερας καὶ
 θηλυτέρας ψυχῆς τὸ ἔθος· ἀνδρῶν γὰρ τοι ἡ φύσις, καὶ ἔρωμένου
 56 καὶ ἄρρενος ὡς ἀληθῶς λογισμοῦ ἐπεσθαι φύσει. καταπέπληγμα
 δὲ τὸ ἀψευδὲς τῆς ψυχῆς τῆς ἐν τοῖς ἑαυτῆς διαλόγοις ὁμολογούσης, ὅτι
 οὐ δύναται τῶν φαινομένων ἀγαθῶν κατεξαναστῆναι, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν
 57 τέθηπε καὶ τιμᾶ καὶ μονονοῦχ ἑαυτῆς προκέκρικεν. ἐπεὶ τίς ἡμῶν ἀντι-
 στατεῖ πλούτῳ; τίς δὲ πρὸς δόξαν κόνιεται; τίς δὲ τιμῆς ἢ ἀρχῆς κατα-
 πεφρόνηκε σχεδὸν τῶν ἔτι φυρομένων ἐν κεναῖς δόξαις; οὐδὲ εἷς τὸ
 58 παράπαν. ἀλλ' ἕως μὲν οὐδὲν τούτων πάρεστιν, ὑψηγοροῦμεν ὡς ὀλιγο-
 δείας ἑταῖροι τὸν αὐταρκέστατον καὶ δικαιοτάτον καὶ ἐλευθέρους καὶ
 εὐγενέσιν ἀρμόττοντα περιποιούσης βίον· ἐπειδὴν δὲ τινος τῶν εἰρημένων
 ἐλπίς ἢ ἐλπίδος αὐτὸ μόνον αὔρα βραχεῖα καταπνεύσῃ, διελεγχόμεθα·
 ὑπέικοντες γὰρ εὐθύς ἐνδίδομεν καὶ ἀντιβῆναι καὶ ἀντισχεῖν οὐ δυνάμεθα,
 προδοθέντες δ' ὑπὸ τῶν φίλων αἰσθήσεων ὅλην τὴν ψυχῆς συμμα-
 χίαν ἐκλείπομεν καὶ οὐκέτι λανθάνοντες ἀλλ' ἤδη φανερώς αὐτομολοῦ-
 59 μεν· καὶ μήποτ' εἰκότως· ἔτι γὰρ ἡμῖν ἔθνη τὰ γυναικῶν ἐπιπεπό-
 λακεν οὐπω δυνηθεῖσι τὰ μὲν ἐκνίψασθαι, πρὸς δὲ τὴν ἀνδρῶν ἴτιν
 μεταδραμεῖν ἐστίαν, καθάπερ λόγος ἔχει τὴν φιλάρετον διάνοιαν, ὄνομα
 60 Σάρραν· αὕτη γὰρ εἰσάγεται διὰ τῶν χρησμῶν "τὰ γυναικεῖα πάντ'
 ἐκλιπούσα" (Gen. 18, 11), ἠνίκα τὸ αὐτομαθὲς γένος ὠδίνειν καὶ ἀποτί-
 61 κτειν ἔμελλεν, ἐπὶ κλησιν Ἰσαάκ. λέγεται δὲ καὶ ἀμήτωρ γενέσθαι τὴν
 ἐκ πατρός, οὐ πρὸς μητρός, αὐτὸ μόνον κληρωσαμένη συγγένειαν, θήλεος
 γενεᾶς ἀμέτοχος. εἶπε γὰρ πού τις· "καὶ γὰρ ἀληθῶς ἀδελφή | μου
 ἐστὶν ἐκ πατρός, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρός" (Gen. 20, 12)· οὐ γὰρ ἐξ ὕλης
 τῆς αἰσθητῆς συνισταμένης αἰεὶ καὶ λυομένης, ἣν μητέρα καὶ τροφὸν
 καὶ τιθήνην τῶν ποιητῶν ἔφασαν, οἷς πρώτοις σοφίας ἀνεβλάστησεν
 62 ἔρνος, ἀλλ' ἐκ τοῦ πάντων αἰτίου καὶ πατρός. αὕτη μὲν οὖν ὑπερκύ-
 ψασα τὸν σωματοειδῆ πάντα κόσμον ὑπὸ τῆς ἐν θεῷ χαρᾶς γανωθεῖσα
 γέλωτα τὰς ἀνθρώπων θήσεται σπουδᾶς, ὅσαι περὶ τῶν κατὰ πόλεμον
 63 ἢ κατ' εἰρήνην πραγμάτων εἰσὶν. ἡμεῖς δὲ ἔτι ὑπὸ τῆς ἀνάδρου
 καὶ γυναικῶδους συνηθείας τῆς περὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ
 αἰσθητὰ νικώμενοι τῶν φανέντων οὐδενὸς κατεξαναστῆναι δυνάμεθα, πρὸς
 πάντων δὲ καὶ τῶν ἐπιτυχόντων οἱ μὲν ἄκοντες οἱ δὲ καὶ ἐκόντες ἐλκό-
 64 μεθα. κὰν τὸ στίφος ἡμῶν τοῖς τοῦ πατρὸς ἐπιτάγμασιν ἀδυνατοῦν ὑπη-
 ρετεῖν ἀλίσκηται, σύμμαχον οὐδὲν ἦττον ἔξει τὴν μητέρα, παιδείαν μέσην

τὰ νομιζόμενα καὶ δοκοῦντα εἶναι δίκαια γράφουσιν κατὰ πόλεις καὶ
65 ἄλλα ἄλλοις νομοθετοῦσαν. εἰσὶ δέ τινες, οἱ τῶν μητρῶν ὑπερορῶντες
περιέχονται παντὶ σθένει τῶν πατρῶν, οὓς καὶ τῆς μεγίστης τιμῆς,
ἱερωσύνης, ὁ ὀρθὸς λόγος ἠξίωσε. κὰν τὰς πράξεις αὐτῶν διέλθωμεν,
ἐφ' αἷς τὸ γέρας τοῦτο εὕραντο, χλεύην ἴσως παρὰ πολλοῖς ὀφλήσομεν
τοῖς ταῖς προχείροις φαντασίαις ἀπατωμένοις, τὰς δὲ ἀφανεῖς καὶ συνε-
66 σκιασμένας δυνάμεις οὐ κατανοοῦσιν· οἱ γὰρ εὐχὰς καὶ θυσίας καὶ
πᾶσαν τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἀγιστεῖαν ἐγχειρισθέντες εἰσὶ, τὸ παραδοξότατον,
ἀνδροφόνοι, ἀδελφοκτόνοι, τῶν οἰκειοτάτων καὶ φιλάτων σωματῶν αὐτό-
χειρες, οὓς ἐχρῆν καθαροὺς καὶ ἐκ καθαρῶν, μηδενὸς ἄγους προσαιψα-
67 μένους, ἐκουσίῳ μὲν ἄπαγε, ἀλλὰ μηδ' ἀκουσίῳ χειροτονεῖσθαι· λέγεται
γάρ· "ἀποκτείνετε ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν πλησίον
αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἔγγιστα αὐτοῦ. καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Λευί, καθὰ
ἐλάλησε Μωυσῆς, καὶ ἔπεσον ἐκ τοῦ λαοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ εἰς τρις-
χιλίους ἄνδρας" (Exod. 32, 27. 28). καὶ τοὺς τοσαύτην ἀνηρηκότας
πληθὺν ἐπαινεῖ φάσκων· "ἐπληρώσατε τὰς χεῖρας σήμερον κυρίῳ, ἕκαστος
ἐν τῷ υἱῷ ἢ τῷ ἀδελφῷ, δοθῆναι ἐφ' ὑμᾶς εὐλογίαν" (Exod. 32, 29).
68 τί οὖν λεκτέον ἢ ὅτι οἱ τοιοῦτοι τοῖς μὲν κοινοῖς ἀνθρώπων ἔθεσιν
ἀλίσκονται κατήγορον ἔχοντες τὴν πολιτευομένην καὶ δημαγωγὸν μητέρα
συνήθειαν, τοῖς δὲ τῆς φύσεως διασφύζονται συμμάχῳ χρώμενοι ὀρθῶ
69 λόγῳ, τῷ πατρί; καὶ γὰρ οὐδ', ὥσπερ νομίζουσί τινες, ἀνθρώπους ἀναι-
ροῦσιν οἱ ἱερεῖς, ζῶα λογικὰ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεστῶτα, ἀλλ'
ὅσα οἰκεία καὶ φίλα τῇ σαρκὶ ἀποκόπτουσι τῆς διανοίας ἑαυτῶν, | εὐπρε-
πὲς εἶναι νομίζοντες τοῖς θεραπευταῖς τοῦ μόνου σοφοῦ γενησομένοις
πάντων ὅσα γένεσιν εἴληχεν ἀλλοτριοῦσθαι καὶ πᾶσιν ὡς ἐχθροῖς καὶ
70 δυσμενεστάτοις προσφέρεσθαι. διὰ τοῦτο καὶ "ἀδελφόν", οὐκ ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τὸ ψυχῆς ἀδελφὸν σῶμα ἀποκτενοῦμεν, τουτέστι τοῦ φιλαρέτου καὶ
θείου τὸ φιλοπαθὲς καὶ θνητὸν διαζεύζομεν. ἀποκτενοῦμεν καὶ τὸν
"πλησίον", πάλιν οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν <αἰσθήσεων> χορὸν καὶ θίασον·
οὗτος γὰρ ψυχῆς ἐστὶν ὁμοῦ καὶ οἰκείος καὶ δυσμενῆς, δελέατα καὶ πα-
γίδας ἐπ' αὐτῇ τιθεῖς, ἵνα τοῖς ἐπιρρέουσιν αἰσθητοῖς κατακλυζομένη
μηδέποτε πρὸς οὐρανὸν ἀνακύψῃ μηδὲ τὰς νοητὰς καὶ θεοειδεῖς φύσεις
ἀσπάσῃται. ἀποκτενοῦμεν καὶ "τὸν ἔγγιστα"· ὁ δ' ἐγγυτάτῳ διανοίας
ὁ κατὰ προφορὰν ἐστὶ λόγος, εὐλόγοις καὶ εἰκόσι καὶ πιθανότησι δόξας
71 ψευδεῖς ἐντιθεῖς ἐπ' ὀλέθρῳ τοῦ κρατίστου κτήματος, ἀληθείας. διὰ
τί οὖν οὐχὶ καὶ τοῦτον σοφιστὴν ὄντα καὶ μιαρὸν ἀμυνοῦμεθα τὸν ἀρ-
μόττοντα αὐτῷ καταψηφισάμενοι θάνατον, ἡσυχίαν-λόγου γὰρ ἡσυχία
θάνατος-, ἵνα μηκέτ' ἐνσοφιστεύοντος ὁ νοῦς μεθέλκεται, δύνηται δ'
ἀπηλαγμένος πάντως τῶν κατὰ τὸ "ἀδελφόν" σῶμα ἡδονῶν, τῶν κατὰ
τὰς "πλησίον" καὶ ἀγχιθύρους αἰσθήσεις γοητιῶν, τῶν κατὰ τὸν "ἔγγιστα"
λόγον σοφιστειῶν ἐλεύθερος καὶ ἄφετος ἐαθεῖς καθαρῶς τοῖς νοητοῖς
72 ἄπασιν ἐπιβάλλειν; οὗτός ἐστιν ὁ "λέγων τῷ πατρί καὶ τῇ μητρὶ", τοῖς
θνητοῖς γονεῦσιν, "οὐχ ἐώρακα ὑμᾶς", ἀφ' οὗ τὰ θεῖα εἶδον, ὁ "μὴ
γνωρίζων τοὺς υἱούς", ἀφ' οὗ γνώριμος σοφίας ἐγένετο, ὁ "ἀπογινώσκων
τοὺς ἀδελφούς" (Deut. 33, 9), ἀφ' οὗ μὴ ἀπεγνώσθη παρὰ θεῶ, ἀλλὰ

73 σωτηρίας ἠξιώθη παντελοῦς. οὗτός ἐστιν ὁ "τὸν σειρομάστιν λαβών",
 τουτέστιν ὁ μαστεύσας καὶ ἀναζητήσας τὰ τῆς φθαρτῆς γενέσεως, ἥς ἐν
 σιτίοις καὶ ποτοῖς τὸ εὐδαιμον τεθησαύριστα, καὶ "εἰς τὴν κάμινον", ὡς
 φησι Μωυσῆς, "εἰσελθών", τὸν καιόμενον καὶ φλεγόμενον ὑπερβολαῖς
 ἀδικημάτων καὶ μηδέποτε σβεσθῆναι δυνάμενον ἀνθρώπων βίον, κάπειτα
 ἰσχύσας καὶ τὴν "γυναῖκα διὰ τῆς μήτρας ἀνατεμεῖν", ὅτι αἰτία τοῦ
 γεννᾶν ἔδοξεν εἶναι πάσχουσα πρὸς ἀλήθειαν μᾶλλον ἢ δρῶσα, καὶ πάντα
 "ἄνθρωπον" καὶ λογισμὸν τὸν ἐπακολουθήσαντα τῆδε τῆ δόξῃ τῆ <τ>ὰ
 τοῦ μόνου τῶν γινομένων αἰτίου θεοῦ περιαιπούση παθηταῖς οὐσίαις
 74 (Num. 25, 7. 8). ἄρ' οὐχὶ καὶ οὗτος ἀνδροφόνος παρὰ πολλοῖς
 ἂν εἶναι νομισθεῖται τοῖς | τρόπον γυναικῶν ἔθεσιν ἀλισκομένοις; ἀλλὰ
 παρὰ γε θεῶ τῷ πανηγεμόνι καὶ πατρὶ μυρίων ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων
 καὶ ἀναφαιρέτων ἄθλων ἀξιοθήσεται· τὰ δ' ἄθλα μέγала καὶ ἀδελφά,
 75 εἰρήνη καὶ ἱερωσύνη (Num. 25, 12. 13). τό τε γὰρ τὴν ἐν τῷ σπου-
 δαζομένῳ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις βίῳ δυσάλωτον στρατείαν καὶ τὸν
 ἐν ψυχῇ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐμφύλιον πόλεμον καταλῦσαι δυνηθέντα εἰρήνην
 βεβαιώσασθαι μέγα καὶ λαμπρὸν ἔργον, τό τε μηδὲν ἄλλο, μὴ πλοῦτον,
 μὴ δόξαν, μὴ τιμὴν, μὴ ἀρχήν, μὴ κάλλος, μὴ ἰσχύν, μὴ ὅσα σώματος
 πλεονεκτήματα, μηδ' αὖ γῆν ἢ οὐρανὸν ἢ τὸν σύμπαντα κόσμον, ἀλλὰ
 τὸ πρεσβύτατον τῶν αἰτίων τὸ πρὸς ἀλήθειαν θεραπείας καὶ τῆς ἀνω-
 τάτω τιμῆς ἀξιώσαντα μόνον τὴν ἱερωσύνης λαβεῖν τάξιν θαυμαστὸν καὶ
 76 περιμάχητον. ἀδελφὰ δ' ἔφην τὰ ἄθλα οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, ἀλλ' εἰδὼς
 ὅτι οὗτ' ἂν ἱερεὺς γένοιτο πρὸς ἀλήθειαν ἔτι τὴν ἀνθρωπίνην καὶ θνητὴν
 στρατευόμενος στρατείαν, ἐν ἣ ταγματαρχοῦσιν αἱ κεναὶ δόξαι, οὗτ' ἂν
 εἰρηνικὸς ἀνὴρ μὴ τὸ μόνον ἀμέτοχον πολέμου καὶ τὴν αἰώνιον εἰρήνην
 77 ἄγον ἀψευδῶς καὶ ἀπλῶς θεραπεύων. τοιοῦτοι μὲν εἰσιν οἱ τὸν
 πατέρα καὶ τὰ τοῦ πατρὸς τιμῶντες, μητρὸς δὲ καὶ τῶν ἐκείνης ἥμιστα
 φροντίζοντες. τὸν δ' ἀμφοτέροις πολεμηθέντα τοῖς γονεῦσι διασυνί-
 στησιν εἰσαγαγὼν λέγοντα· "οὐκ οἶδα τὸν κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ
 ἔξαποστέλλω" (Exod. 5, 2)· οὗτος γὰρ ἔοικε καὶ τοῖς πρὸς θεὸν ὀρθῶ
 λόγῳ βραβευμένοις καὶ τοῖς πρὸς γένεσιν παιδεία βεβαιουμένοις ἐναν-
 78 τιούσθαι καὶ συγχεῖν πάντα διὰ πάντων. εἰσὶ δὲ καὶ ἔτι νῦν-οὔπω
 γὰρ τὸ ἀνθρώπων γένος τὴν ἄκρατον κακίαν ἐκαθήρατο-μήτε τῶν
 εἰς εὐσέβειαν μήτε τῶν εἰς κοινωνίαν μηδὲν ἀπλῶς δρᾶν ἐγνωκότες, ἀλλὰ
 τοῦναντίον ἀσεβείας μὲν καὶ ἀθεότητος ἑταῖροι, πρὸς δὲ τοὺς ὁμοίους
 79 ἄπιστοι. καὶ περινοστοῦσιν αἱ μέγιστα τῶν πόλεων κῆρες οὗτοι, τὰ ἴδια
 καὶ τὰ κοινὰ ὑπὸ φιλοπραγμοσύνης διέποντες, μᾶλλον δ' εἰ χρητὰ ληθῆς
 εἰπεῖν, ἀνατρέποντες· οὐς ἐχρῆν ὡσπερ μεγάλην νόσον, λιμὸν ἢ λοιμὸν
 ἢ τι κακὸν ἄλλο θεήλατον, εὐχαῖς καὶ θυσίαις ἀποτρέπεσθαι· φθοραὶ
 γὰρ οὗτοι μεγάλαί τοις ἐντυχοῦσι. παρὸ καὶ Μωυσῆς τὸν ὄλεθρον
 αὐτῶν ἔδει πρὸς τῆς ἰδίου συμμαχίας ἀλότων καὶ ὡσπερ τρικυμῖαις
 80 ταῖς ἰδίαις δόξαις ἐγκαταποθέντων (Exod. 14, 27. 28). λέγωμεν
 τοίνυν ἐξῆς καὶ περὶ τῶν τούτοις μὲν ἐχθρῶν, παιδείαν δὲ καὶ ὀρθὸν
 λόγον ἐκτετιμηκότων, ὧν ἦσαν οἱ τῷ ἑτέρῳ τῶν γονέων προσκείμενοι, τῆς
 ἀρετῆς | ἡμιτελεῖς χορευταί. οὗτοι τοίνυν καὶ νόμων, οὐς ὁ πατήρ,

ὁ ὀρθὸς λόγος, ἔθηκεν, ἄριστοι φύλακες καὶ ἐθῶν πιστοὶ ταμίαι, ἅπερ
81 ἡ παιδεία, μήτηρ αὐτῶν, εἰσηγήσατο. ἐδιδάχθησαν δὲ ὑπὸ μὲν ὀρθοῦ
λόγου, πατρός, τὸν πατέρα τῶν ὅλων τιμᾶν, ὑπὸ δὲ παιδείας, τῆς μητρός,
τῶν θέσει καὶ νομιζομένων παρὰ πᾶσιν εἶναι δικαίων μὴ ὀλιγωρεῖν.
82 ἦνίκα γοῦν ὁ ἀσκητῆς Ἰακώβ καὶ τοὺς ἀρετῆς ἀθλοῦς διαθλῶν ἔμελλεν
ἀκοῶς ὀφθαλμῶν ἀντιδιδόναι καὶ λόγους ἔργων καὶ προκοπᾶς τελειότητος,
τοῦ φιλοδώρου θεοῦ βουληθέντος αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἐνομματῶσαι, ἵνα
ταῦτ' ἐναργῶς ἴδῃ ἃ πρότερον ἀκοῆ παρελάμβανε-πιστοτέρα γὰρ ὄψις
ὥτων-, ἐπήχησαν οἱ χρησμοί· "οὐ κληθήσεται τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ,
ἀλλ' Ἰσραήλ ἔσται σου τὸ ὄνομα, ὅτι ἴσχυσας μετὰ θεοῦ καὶ μετὰ
ἀνθρώπων δυνατός" (Gen. 32, 28). Ἰακώβ μὲν οὖν μαθήσεως καὶ προ-
κοπῆς ὄνομα, ἀκοῆς ἐξηρητημένων δυνάμεων, Ἰσραήλ δὲ τελειότητος.
83 ὄρασιν γὰρ θεοῦ μηνύει τούνομα. τελειότερον δὲ τί ἂν εἴη τῶν ἐν ἀρε-
ταῖς ἢ τὸ ὄντως ὄν ἰδεῖν; ὁ δὲ κατιδὼν τὰγαθὸν τοῦτο παρ' ἀμφοτέροις
ἀνωμολόγηται τοῖς γονεῦσιν εὐδόκιμος, ἰσχυρὸν μὲν τὴν ἐν θεῷ, δύναμιν
84 δὲ τὴν παρὰ ἀνθρώποις εὐράμενος. εὖ μοι δοκεῖ καὶ ἐν Παροιμίαις
εἰρηῆσθαι "προνοούντων καλὰ ἐνώπιον κυρίου καὶ ἀνθρώπων" (Prov. 3, 4),
ἐπειδὴ δι' ἀμφοτέρων παντελῆς ἡ κτήσις τὰγαθοῦ περιγίνεται· διδαχθεῖς
γὰρ φυλάσσειν νόμους πατρός καὶ μὴ ἀπωθεῖσθαι θεσμοὺς μητρός θαρρή-
σεις ἐπισεμνυόμενος εἰπεῖν· "υἱὸς γὰρ ἐγενόμην ἀγαθὸν πατρὶ ὑπήκοος
καὶ ἀγαπώμενος ἐν προσώπῳ μητρός" (Prov. 4, 3). ἀλλ' οὐκ
ἔμελλες, εἴποιμ' ἂν αὐτῷ, στέργεσθαι φυλάττων μὲν τὰ παρὰ γενητοῖς
καθεστῶτα νόμιμα διὰ πόθον κοινωνίας, φυλάττων δὲ καὶ τοὺς τοῦ ἀγε-
85 νήτου θεσμοὺς δι' εὐσεβείας ἔρωτα καὶ ζῆλον; τοιγάρτοι καὶ θεοπρόπος
Μωυσῆς διὰ τῆς τῶν κατὰ τὸν νεῶν δημιουργίας ἱερῶν τὴν ἐν ἀμφοτέ-
ροις τελειότητα διαδείξει· οὐ γὰρ ἀπερισκέπτως ἡμῖν τὴν κιβωτὸν ἐνδο-
θέν τε καὶ ἔξωθεν χρυσοῦ περιαμπίσχει (Exod. 25, 10), οὐδὲ στολὰς
τῷ ἀρχιερεῖ διττὰς ἀναδίδωσιν (Exod. 28, 4), οὐδὲ βωμοὺς δύο, τὸν
μὲν ἔξω πρὸς τὰ ἱερεῖα, τὸν δὲ πρὸς τὸ ἐπιθυμιᾶν ἔνδον δημιουργεῖ
(Exod. 27, 1. 30, 1), ἀλλὰ βουλόμενος διὰ συμβόλων τούτων τὰς καθ'
86 ἐκάτερον εἶδος ἀρετᾶς παραστήσαι. τὸν γὰρ σοφὸν κἂν τοῖς κατὰ
ψυχὴν ἔνδον ἀοράτοις κἂν τοῖς ἔξω περιφαινομένοις δεῖ τῇ παντὸς τιμιω-
τέρᾳ χρυσοῦ φρονήσει κεκοσμηθῆσθαι, καὶ ὅποτε μὲν τῶν ἀνθρωπείων
σπουδασμάτων ὑποκεχώρηκε τὸ ὄν θεραπεύων μόνον, τὴν ἀποίκιον ἀλη-
θείας ἐνδύεσθαι στολήν, ἥς | οὐδὲν ἐφάψεται θνητόν-καὶ γὰρ ἐστι
λινῆς ὕλης ἐξ οὐδενὸς τῶν πεφυκότων ἀποθνήσκειν γεννωμένης-,
ὅποτε δὲ μέτεισι πρὸς πολιτείαν, τὴν μὲν ἔνδον ἀποτίθεσθαι, ποικιλω-
τάτην δὲ καὶ ὀφθῆναι θαυμασιωτάτην ἑτέραν ἀναλαμβάνειν· πολύτροπος
γὰρ ὢν ὁ βίος ποικιλωτάτου δεῖται τὴν σοφίαν τοῦ πηδαλιουχήσοντος
87 κυβερνήτου. οὗτος κατὰ μὲν τὸν περιφανῆ βωμὸν ἢ βίον καὶ δορᾶς καὶ
σαρκῶν καὶ αἵματος καὶ πάντων ὅσα περὶ σῶμα δόξει πολλὴν ποιεῖσθαι
πρόνοιαν, ὡς μὴ μυρίοις ἀπέχθοιτο κρίνουσιν ἀγαθὰ μετὰ τὰ ψυχῆς
δευτερείοις τετιμημένα τὰ περὶ σῶμα, κατὰ δὲ τὸν ἔνδον πᾶσιν ἀναίμοις,
ἀσάρκοις, ἀσωμάτοις, τοῖς ἐκ λογισμοῦ μόνοις χρήσεται, ἃ λιβανωτῶ καὶ
τοῖς ἐπιθυμιωμένοις ἀπεικάζεται· ὡς γὰρ ταῦτα ῥίνας, ἐκεῖνα τὸν ψυχῆς

88 ἅπαντα χῶρον εὐωδίας ἀναπίμπλησι. χρῆ μέντοι μηδὲ τοῦτ' ἀγνοεῖν, ὅτι ἡ σοφία τέχνη τεχνῶν οὕσα δοκεῖ μὲν ταῖς διαφόροις ὕλαις ἐναλλάττεσθαι, τὸ δ' αὐτῆς ἀληθῆς εἶδος ἀτρέπτον ἐμφαίνει τοῖς ὀξυδορκούσι καὶ μὴ τῷ περιεκεχυμένῳ τῆς οὐσίας ὄγκῳ μεθελκομένοις, ἀλλὰ **89** τὸν ἐνεσφραγισμένον ὑπὸ τῆς τέχνης αὐτῆς χαρακτῆρα διορῶσι. τὸν ἀνδριαντοποιὸν Φειδίαν ἐκεῖνον καὶ χαλκὸν λαβόντα φασὶ καὶ ἐλέφαντα καὶ χρυσὸν καὶ ἄλλας διαφόρους ὕλας ἀνδριάντας ἀπεργάσασθαι καὶ ἐν ἅπασιν τούτοις μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνσημήνασθαι τέχνην, ὡς μὴ μόνον ἐπιστήμονας, ἀλλὰ καὶ λίαν ἰδιώτας τὸν δημιουργὸν ἀπὸ τῶν δημιου- **90** ρηθέντων γνωρίσαι. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν διδύμων ἡ φύσις χρησαμένη τῷ αὐτῷ πολλάκις χαρακτῆρι παρὰ μικρὸν ἀπαραλλάκτους ὁμοιότητος ἐτύπωσε, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τελεία τέχνη, μίμημα καὶ ἀπεικόνισμα φύσεως οὕσα, ὅταν διαφόρους ὕλας παραλάβῃ, σχηματίζει καὶ ἐνσφραγίζεται τὴν αὐτὴν ἀπάσαις ἰδέαν, ὡς ταύτη μάλιστα συγγενῆ· καὶ ἀδελφὰ **91** καὶ δίδυμα τὰ δημιουργηθέντα γενέσθαι. ταῦτ' οὖν καὶ ἡ ἐν τῷ σοφῷ δύναμις ἐπιδείξεται· πραγματευομένη γὰρ τὰ περὶ τοῦ ὄντος εὐσέβεια καὶ ὁσιότης ὀνομάζεται, τὰ δὲ περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν φυσιο- λογία, μετεωρολογικὴ δὲ τὰ περὶ τὸν ἀέρα καὶ ὅσα κατὰ τὰς τροπὰς αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς ἐν τε ταῖς ὀλοσχερέσιν ἐτησίαις ὥραις καὶ ταῖς ἐν μέρει κατὰ τε μηνῶν καὶ ἡμερῶν περιόδους πέφυκε συνίστασθαι, ἠθικὴ δὲ τὰ πρὸς ἀνθρωπίνων ἐπανόρθωσιν ἡθῶν, ἥς ἰδέαι πολιτικὴ τε ἡ περὶ πόλιν καὶ ἡ περὶ οἰκίας ἐπιμέλειαν οἰκονομικὴ, συμποτικὴ | τε ἡ περὶ τὰ συμ- πόσια καὶ τὰς εὐχάρις, ἔτι δ' αὖ ἡ μὲν περὶ ἀνθρώπων ἐπιστάσιαν βασι- **92** λικὴ, ἡ δὲ περὶ προσταξίς καὶ ἀπαγορεύσεις νομοθετικὴ· πάντα γὰρ ταῦτα ὁ πολύφημος ὡς ἀληθῶς καὶ πολυώνυμος σοφὸς κεχώρηκεν, εὐσέβειαν, ὁσιότητα, φυσιολογίαν, μετεωρολογίαν, ἠθοποιίαν, πολιτείαν, οἰκονομίαν, βασιλικὴν, νομοθετικὴν, ἄλλας μυρίας δυνάμεις, καὶ ἐν ἀπάσαις ἐν εἶδος **93** καὶ ταῦτ' ἔχων ὁφθῆσεται. διειλεγμένοι δὲ περὶ τῶν ἐν τοῖς ἐκγόνοις τεττάρων τάξεων οὐκ ἂν οὐδὲ ἐκεῖνο παρίδοιμεν, ὃ γένοιτ' ἂν τῆς διαιρέσεως καὶ τομῆς τῶν κεφαλαίων ἐναργεστάτη πίστις· τοῦ γὰρ μετεω- ρισθέντος καὶ φυσηθέντος ὑπ' ἀνοίας παιδὸς οἱ γονεῖς τὸν τρόπον τοῦτον κατηγορήσαντες εἰπόντες "ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος" (Deut. 21, 20), δεικνύντες τὸν **94** ἀπειθῆ καὶ ἀπαυχενίζοντα. διὰ γὰρ τῆς δείξεως τῆς "οὗτος" ἐμφαίνουσιν ὅτι καὶ ἑτέροις ἐγέννησαν, τοὺς μὲν τῷ ἑτέρῳ, τοὺς δ' ἀμφοτέροις κατα- πειθεῖς, λογισμοὺς εὐφυεῖς, ὧν παράδειγμα Ῥουβὴν· φιληκόους καὶ φιλο- μαθεῖς ἑτέροις, ὧν ἐστὶ Συμεὼν, ἀκοὴ γὰρ οὗτος ἐρμηνεύεται· πρόσφυγας καὶ ἰκέτας θεοῦ, Λευιτῶν ὁ θίασος οὗτος· τὸν εὐχαριστητικὸν ὕμνον ἄδοντας οὐ γεγωνῶ φωνῇ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ, ὧν ἕξαρχος Ἰούδας· διὰ τὴν μετὰ πόνων ἀρετῆς κτῆσιν ἐκούσιον μισθῶν καὶ δωρεῶν ἀξιο- θέντας, ὡσπερ Ἰσάαχαρ· μετανάστας ἀπὸ τῆς Χαλδαικῆς μετεωρολογικῆς θεωρίας γεγονότας εἰς τὴν περὶ τοῦ ἀγενήτου σκέψιν, ὡς Ἀβραάμ· αὐτή- κοον καὶ αὐτομαθῆ κτησαμένους ἀρετῆν, ὡσπερ Ἰσαάκ· λήματος καὶ ἰσχύος πλήρεις καὶ φίλους τῷ θεῷ, καθάπερ Μωυσῆν τὸν τελειότατον. **95** εἰκότως οὖν τὸν ἀπειθῆ καὶ ἐρεθιστὴν καὶ συμβολὰς εἰσφέροντα, τουτέστι συμβάλλοντα καὶ συνάπτοντα ἁμαρτήματα ἁμαρτήμασι, μεγάλα

μικροῖς, νέα παλαιοῖς, ἐκούσια ἀκουσίους, καὶ ὡσπερ ὑπ' οἴνου φλεγόμενον ἄληκτον καὶ ἀνεπίσχετον μέθην τοῦ βίου παντὸς καταμεθύοντα καὶ παροινούντα διὰ τὸ τοῦ τῆς ἀφροσύνης πόματος ἀκράτου καὶ πολλοῦ σπάσαι καταλεύειν ὁ ἱερὸς λόγος δικαιοῖ, ὅτι καὶ τὰς ὀρθοῦ λόγου προστάξεις τοῦ πατρὸς καὶ τὰς παιδείας τῆς μητρὸς νομίμους ὑφηγήσεις ἀνείλε καὶ παράδειγμα ἔχων τὸ καλοκάγαθίας, τοὺς τοῖς γονεῦσιν εὐδοκίμους ἀδελφούς, τὴν τούτων ἀρετὴν οὐκ ἐμιμήσατο, τοῦναντίον δὲ καὶ προσεπιβαίνειν ἤξιωσεν, ὡς θεοπλαστεῖν μὲν τὸ σῶμα, θεοπλαστεῖν δὲ τὸν παρ' Αἰγυπτίοις μάλιστα τιμώμενον τύπον, οὗ σύμβολον ἢ τοῦ χρυσοῦ ταύρου | κατασκευή, περὶ ὃν χοροὺς ἰστάντες οἱ φρενοβλαβεῖς ἄδουσι καὶ ἐξάρχουσιν, οὐ παροίνιον καὶ κωμαστικὸν οἶα ἐν ἑορταῖς καὶ θαλαίαις ἡδιστον μέλος, ἀλλὰ τὸν ὡς ἐπὶ τεθνεῶσιν ἀληθῆ θρηῆνον αὐτοῖς, ὡσπερ **96** ἔξοινοι καὶ τῆς ψυχῆς τὸν τόνον ὑπεκλύσαντές τε καὶ φθείραντες· λέγεται γὰρ ὅτι "ἀκούσας Ἰησοῦς <τῆς φωνῆς> τοῦ λαοῦ κεκραγόντων εἶπε πρὸς Μωυσῆν· φωνὴ πολέμου ἐν τῇ παρεμβολῇ. καὶ λέγει· οὐκ ἔστι φωνὴ ἐξαρχόντων κατ' ἰσχὺν οὐδὲ φωνὴ ἐξαρχόντων τροπῆς, ἀλλὰ φωνὴν ἐξαρχόντων οἴνου ἐγὼ ἀκούω. καὶ ἠνίκα ἠγγίξε τῇ παρεμβολῇ, ὄρα τὸν μόσχον καὶ τοὺς χορούς" (Exod. 32, 17-19). ἃ δὲ διὰ τούτων αἰνίττεται, **97** παραστήσωμεν, ὡς ἂν οἰοί τε ὦμεν· τὰ περὶ ἡμᾶς τοτὲ μὲν ἡρεμεῖ, τοτὲ δὲ ὀρμαῖς καὶ ἐκβοήσεσιν ἀκαίροις ὡσανεὶ χρῆται· καὶ ἔστι ἢ μὲν ἡσυχία τούτων εἰρήνη βαθεῖα, τὰ δὲ ἐναντία πόλεμος ἄσπονδος. **98** μάρτυς δ' ὁ πεπονθὼς ἀψευδέστατος· ἀκούσας γὰρ τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ κεκραγόντων λέγει πρὸς τὸν σκεπτικὸν καὶ ἐπίσκοπον τῶν πραγμάτων· "φωνὴ πολέμου ἐν τῇ παρεμβολῇ." ἕως μὲν γὰρ οὐκ ἐκινούντο καὶ ἐκεκράγεσαν ἐν ἡμῖν αἱ ἄλογοι ὀρμαί, σταθερώτερον ὁ νοῦς ἵδρυτο· ἐπειδὴ δὲ ἤρξαντο πολύφωνον καὶ πολύηχον ἀπεργάζεσθαι τὸ ψυχῆς χωρίον τὰ πάθη συγκαλοῦσαι καὶ ἀνεγείρουσαι, στάσιν ἐμφύλιον ἐγέν- **99** νησαν. ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ ὁ πόλεμος, φυσικώτατα· ποῦ γὰρ ἄλλα-χόθι ἔριδες, μάχαι, φιλονεικίαι, πάνθ' ὅσα ἔργα ἀκαθαιρέτου πολέμου, πλὴν ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ, ὃν ἀλληγορῶν καλεῖ στρατόπεδον; τοῦτον εἴωθεν ἀπολιπεῖν ὁ νοῦς, ὅταν θεοφορηθεῖς πρὸς αὐτῷ τῷ ὄντι **100** γένηται καταθεώμενος τὰς ἀσωμάτους ἰδέας· "λαβὼν" γὰρ φησι "Μωυσῆς τὴν ἑαυτοῦ σκηνην ἐπηξεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς", καὶ οὐ πλησίον, ἀλλὰ πορρωτάτω καὶ "μακρὰν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς" (Exod. 33, 7). αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων, ὅτι ὁ σοφὸς μέτοικος καὶ μετανάστης ἔστιν ἀπὸ πολέμου πρὸς εἰρήνην καὶ ἀπὸ τοῦ θνητοῦ καὶ πεφυρμένου στρατοπέδου πρὸς τὸν ἀπόλεμον καὶ εἰρηναῖον λογικῶν καὶ εὐδαιμόνων **101** ψυχῶν βίον θεῖον. λέγει δὲ καὶ ἐτέρωθι ὅτι "ἐπειδὴν ἐξέλθω τὴν πόλιν, ἐκπετάσω τὰς χεῖρας πρὸς τὸν κύριον, καὶ αἱ φωναὶ παύσονται" (Exod. 9, 29). μὴ νομίσης δὲ τὸν διαλεγόμενον ἄνθρωπον εἶναι, τὸ ψυχῆς καὶ σώματος ὑφασμα ἢ πλέγμα ἢ κράμα ἢ ὅ τι ποτὲ χρῆ καλεῖν τουτὶ τὸ σύνθετον ζῶον, ἀλλὰ νοῦν ἐλικρινέστατον καὶ καθαρώτατον, ὃς ἐν μὲν τῇ πόλει τοῦ σώματος καὶ τοῦ θνητοῦ βίου περιεχόμενος ἔσταλται καὶ συνείληπται καὶ ὡσπερ ἐν δεσμοτηρίῳ καθειργμένος μηδὲ ἐλευθέρου δύνασθαι σπᾶν ἀέρος ἀντικρυς ὁμολογεῖ, ἐπειδὴν δὲ

ἔξελθῆ τὴν πόλιν ταύτην, καθάπερ πόδας καὶ χεῖρας οἱ δεσμῶται τὰς ἐννοίας | αὐτὸς καὶ διανοήσεις λυθεὶς ἀφέτοις καὶ ἀπελευθεριαζούσαις χρήσεται ταῖς ἐνεργείαις, ὡς τὰς ἐπικελεύσεις τῶν παθῶν εὐθὺς ἐπισχε-
102 θῆναι. ἢ οὐχ ἡδονῆς μὲν ἀνατεταμέναι αἱ ἐκβολήσεις, δι' ὧν τὰ ἑαυτῆ φίλα εἴωθε προστάττειν, ἐπιθυμίας δὲ ἄρρηκτος ἡ φωνὴ χαλεπὰς ἀπει-
 λὰς κατὰ τῶν μὴ ὑπηρετούντων ἀπειλούσης, καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστου
103 πολύηχος καὶ μεγαλόφωνός τις ἡ γῆρυς; ἀλλὰ γὰρ οὐδ' εἰ μυρίοις στόμασι καὶ γλώτταις ἕκαστον τῶν παθῶν τῷ κατὰ τοὺς ποιητὰς λεγο-
 μένῳ χρήσαιτο ὁμάδῳ, τὰς τοῦ τελείου δύναιτ' ἂν ἀκοὰς συγγέαι μετε-
 ληλυθότος ἤδη καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις πόλιν μηκέτ' οἰκεῖν ἐγνωκότος.
104 φαμένου δὴ τοῦ πεπονθότος, ὅτι ἐν τῷ σωματικῷ στρατοπέδῳ τὰς τοῦ πολέμου φωνὰς εἶναι πάσας συμβέβηκε τῆς εἰρήνη φιλῆς ἡσυ-
 χίας μακρὰν ἀπεληλαμένης, ὁ ἱερὸς συναινεῖ λόγος· οὐ γὰρ λέγει μὴ εἶναι πολέμου φωνήν, ἀλλὰ μὴ τοιαύτην, ὁποῖαν ἔνιοι νομίζουσιν ἢ νενικηκότων ἢ κεκρατημένων, ἀλλ' ἥτις ἂν γένοιτο βεβαρημένων καὶ
105 πεπιεσμένων οἴνῳ· τὸ γὰρ "οὐκ ἔστι φωνὴ ἐξάρχοντων κατ' ἰσχυρὸν" ἴσον ἐστὶ τῷ περιγεγενημένων τῷ πολέμῳ· ἰσχυρὸς γὰρ τοῦ κρατεῖν αἴτιον.
 οὕτως τὸν σοφὸν Ἀβραάμ μετὰ τὴν τῶν ἐννέα καθαίρεσιν βασιλέων, παθῶν μὲν τεττάρων, πέντε δὲ αἰσθητικῶν δυνάμεων, αἱ παρὰ φύσιν ἐκινουῦντο, εἰσάγει τὸν εὐχαριστητικὸν ὕμνον ἐξάρχοντα καὶ φάσκοντα ταυτί·
 "ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου πρὸς τὸν θεὸν τὸν ὑψιστον, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρα-
 νὸν καὶ τὴν γῆν, εἰ ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος λήψο-
106 μαι ἀπὸ πάντων τῶν σῶν" (Gen. 14, 22. 23). δείκνυσι δ', ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, τὸ γεγονὸς πᾶν, οὐρανόν, γῆν, ὕδωρ, πνεῦμα, ζῶα ὁμοῦ καὶ φυτά· ἐκάστῳ γὰρ αὐτῶν ὁ τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας πρὸς θεὸν τείνας καὶ παρ' αὐτοῦ μόνου τὰς ὠφελείας ἐπελπίζων δεόντως ἂν εἴποι· <παρ'> οὐδενὸς λήψομαι τῶν σῶν, οὐ παρ' ἡλίου τὸ μεθήμερινόν, οὐ παρὰ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων τὸ νυκτὶ φέγγος, οὐ παρὰ ἀέρος καὶ νεφελῶν ὑετούς, οὐ παρὰ ὕδατος καὶ γῆς ποτὰ καὶ σιτία, οὐ παρὰ ὀφθαλμῶν τὸ ὄραν, οὐ τὸ ἀκούειν παρὰ ὠτων, οὐ παρὰ μυκτῆρων ὀσμάς, οὐ παρ' ἐνστομίου χυλοῦ τὸ γεύεσθαι, οὐ παρὰ γλώττης τὸ λέγειν, οὐ παρὰ χειρῶν τὸ διδόναι καὶ λαμβάνειν, οὐ τὸ προσέρχεσθαι καὶ ἐξαναχωρεῖν παρὰ ποδῶν, οὐκ ἀναπνοῆν παρὰ πνεύμονος, οὐ πέψιν παρ' ἥπατος, οὐ παρὰ τῶν ἄλλων σπλάγχνων τὰς καθ' ἕκαστον οἰκείους ἐνεργείας, οὐ παρὰ δένδρων καὶ σπαρτῶν τοὺς ἐτησίους καρπούς, ἀλλὰ πάντα παρὰ τοῦ μόνου σοφοῦ τὰς αὐτοῦ χαριστηρίους δυνάμεις πάντη
107 τείναντος καὶ διὰ τούτων ὠφελούντος. ὁ μὲν οὖν τοῦ ὄντος | ὄρατικός τὸν αἴτιον ἐπιστάμενος τὰ ὧν ἐστὶν αἴτιος δεύτερα μετ' ἐκεῖνον τετίμηκεν ὁμολογῶν ἀκολακεύτως τὰ προσόντα αὐτοῖς. ἡ δὲ ὁμολογία δικαιοτάτη· παρ' ὑμῶν μὲν οὐδέν, παρὰ δὲ τοῦ θεοῦ λήψομαι, οὐ κτήματα τὰ πάντα, δι' ὑμῶν δὲ ἴσως· ὄργανα γὰρ ὑπηρετήσοντα
108 ταῖς ἀθανάτοις αὐτοῦ χάρισι γεγέννησθε. ὁ δὲ ἀπερίσκεπτος διάνοιαν τυφλωθεὶς, ἢ τὸ ὄν μόνῃ καταληπτὸν ἐστὶν, αὐτὸ μὲν οὐδαμῆ οὐδαμῶς εἶδε, τὰ δὲ ἐν κόσμῳ σώματα αἰσθήσεσι ταῖς ἑαυτοῦ, ἀ δὴ πάντων
109 ἐνόμισε γινομένων αἴτια. παρὸ καὶ θεοπλαστεῖν ἀρξάμενος ἀγαλμάτων

καὶ ζοάνων καὶ ἄλλων μυρίων ἀφιδρυμάτων ὕλαις διαφόροις τετεχνιτευμένων κατέπλησε τὴν οἰκουμένην, γραφεῦσι καὶ πλάσταις, οὓς ὑπερορίους ὁ νομοθέτης τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας ἤλασεν, ἄθλά τε μεγάλα καὶ τιμὰς ὑπερβαλλούσας ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ ψηφισάμενος, <κα>ὶ κατειργάσατο τοῦναν-
110 τὸν οὗ προσεδόκησεν, ἀντὶ ὁσιότητος ἀσέβειαν· τὸ γὰρ πολύθεον ἐν ταῖς τῶν ἀφρόνων ψυχαῖς ἀθεότητα <κατασκευάζε>ι, καὶ θεοῦ τιμῆς ἀλογοῦσιν οἱ τὰ θνητὰ θειώσαντες· οἷς οὐκ ἐξήρκεσεν ἡλίου καὶ σελήνης, εἰ δὲ ἐβούλοντο, καὶ γῆς ἀπάσης καὶ παντὸς ὕδατος εἰκόνας διαπλάσασθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀλόγοις ζώοις καὶ φυτοῖς τῆς τῶν ἀφθάρτων τιμῆς μετέδωκαν.
111 ὁ δὲ τούτοις ἐπιτιμῶν τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἐξάρχων ἐδείχθη. καὶ Μωυσῆς μέντοι κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴν ἴδῃ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, τὸν ὑπέραυχον νοῦν, σὺν τοῖς ἐξακοσίοις ἄρμασι (Exod. 14, 7), ταῖς τοῦ ὀργανικοῦ σώματος ἐξ κινήσεσιν ἡρμοσμέναις τοῖς ἐπιβεβηκόσι τριστάταις (Exod. 15, 4), οἱ μηδενὸς τῶν κατὰ γένεσιν πεφυκότος ἐστάναι περὶ πάντων οἴονται δεῖν ὡς ἂν παγίως ἰδρυμένων καὶ μηδεμίαν δεχομένων μεταβολὴν ἀποφαίνεσθαι, δίκην ἀξίαν τῆς ἀσεβείας ὑποσχόντα καὶ τὸν ἀσκητικὸν ἔμπαλιν τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πολεμίων ἐκφυγόντα καὶ ἀνά κράτος ἀπροσδοκῆτως διασωθέντα, τὸν δίκαιον καὶ ἀληθῆ βραβευτὴν ὕμνεῖ θεὸν τὰ πρεπωδέστατα καὶ οἰκειότατα ταῖς συντυχίαις ἐξάρχων ἄσματα, διότι "ἵππον καὶ ἀναβάτην ρίψας εἰς θάλασσαν" (Exod. 15, 1), τὸν ἐποχούμενον νοῦν ταῖς τοῦ τετράποδος καὶ ἀφηνιαστοῦ πάθους ἀλόγοις ὀρμαῖς ἀφανίσας, βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστῆς ἐγένετο τῆς ὀρατικῆς ψυχῆς, ὡς χάρισσασθαι παντελεῆ σωτηρίαν
112 αὐτῇ. ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τοῦ φρέατος ἐξάρχει, οὐκέτι μόνον ἐπὶ καθαιρέσει τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ τὸ κάλλιστον κτημάτων, σοφίαν, ἀνανταγώνιστον ἰσχυῶσαι λαβεῖν, ἣν ἀπεικάζει φρέατι· βαθεῖα γὰρ καὶ οὐκ ἐπιπόλαιος, γλυκὺ ἀναδιδοῦσα νᾶμα καλοκάγαθίας | διψώσαις ψυχαῖς,
113 ἀναγκαιότατον ὁμοῦ καὶ ἥδιστον ποτόν· ἰδιώτη δὲ οὐδενὶ παιδείας ἐφεῖται τοῦτο τὸ φρέαρ ὀρύττειν, μόνοις δὲ βασιλεῦσιν, ἧ φησιν· "ἐλατόμησαν αὐτὸ βασιλεῖς" (Num. 21, 16_18)· μεγάλων γὰρ ἡγεμόνων ἀναζητῆσαι καὶ κατεργάσασθαι σοφίαν, οὐχὶ τῶν ὀπλοῖς γῆν καὶ θάλατταν ὑπηγμένων, ἀλλὰ τῶν ψυχῆς δυνάμεσι τὸν πολύτροπον αὐτῆς
114 καὶ μιγάδα καὶ πεφορημένον ὄχλον κατηγωνισμένων. τούτων φοιτητὰς καὶ γνωρίμους εἶναι συμβέβηκε τοὺς λέγοντας· "οἱ παῖδές σου εἰλήφασιν τὸ κεφάλαιον τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν τῶν μεθ' ἡμῶν, οὐ διαπεφώνηκεν ἀπ' αὐτῶν οὐδὲ εἷς· προσαγήχαμεν τὸ δῶρον κυρίῳ
115 ἀνήρ, ὃ εὔρεν" (Num. 31, 49. 50)· εἰκόσασιν γὰρ καὶ οὗτοι πάλιν ἐπινίκιον ἄσμα ἐξάρχειν τελείων καὶ ἡγεμονικῶν δυνάμεων ἐφιέμενοι· τὸν γὰρ συντιθέντα τὸ κεφάλαιον καὶ πλεῖστον ἀριθμὸν τῶν κατ' ἀνδρείαν λόγων φασὶ λαβεῖν-, οὓς ἐκ φύσεως εἶναι πολεμικοὺς συμβέβηκε δυσὶν ἀντιτεταγμένους τέλεσιν, ἐνὶ μὲν οὗ ἡ δυσθεράπευτος ἀφηγεῖται δειλία, ἐτέρῳ δὲ οὗ ἡ ἀρειμάνιος θρασύτης· ἀμφοτέραι δὲ γνώ-
116 μης ἀγαθῆς ἀμέτοχοι. παγκάλως δ' εἴρηται τὸ μηδένα διαπεφωνηκέναι πρὸς ὀλοκλήρου καὶ παντελοῦς μετουσίαν ἀνδρείας· καθάπερ <γά>ρ λύρα καὶ πᾶν μουσικῆς ὄργανον ἐκμελὲς μὲν, κἂν εἷς αὐτὸ μόνον ἀπῶδος

ἢ φθόγγος, ἡρμοσμένον δ', ὅταν μιᾷ πλήξει συνηχώσι τὴν αὐτὴν συμφωνίαν ἀποτελοῦντες, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ψυχῆς ὄργανον ἀσύμφωνον μὲν, ὅταν ἢ θράσει σφόδρα ἐπιτεινόμενον πρὸς τὸ ὀξύτατον βιάζεται ἢ δειλίᾳ πλέον τοῦ μετρίου ἀνιέμενον πρὸς τὸ βαρύτατον χαλᾶται, σύμφωνον δ', ὅταν οἱ τῆς ἀνδρείας καὶ πάσης ἀρετῆς τόνοι

117 πάντες ἀνακραθέντες ἐν εὐάρμοστον ἀπογεννήσωσι μέλος. τῆς δὲ συμφωνίας καὶ εὐαρμοστίας μέγα τεκμήριον τὸ προσαηροχέναι τὸ δῶρον τῷ θεῷ, τοῦτο δ' ἐστὶ τιμῆσαι πρεπόντως τὸ ὄν διὰ τοῦ σαφέστατα

118 ὠμολογηθέναι, ὅτι δῶρόν ἐστιν αὐτοῦ τότε τὸ πᾶν· λέγει γὰρ φυσικώτατα· "ἀνὴρ ὃ εὔρε, τοῦτο προσήνεγκε δῶρον". ἕκαστος δ' ἡμῶν γενόμενος εὐθύς εὐρίσκει τὸ μέγα δῶρον θεοῦ τὸν παντελῆ κόσμον, αὐτὸν

119 ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀρίστοις μέρεσιν [ῥεσιν] ἔχαρίσατο. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν μέρει δωρεαί, ἃς θεῷ τε | δοῦναι καὶ λαβεῖν ἀνθρώποις ἐμπρεπές. αὗται δ' ἂν εἶεν ἀρεταὶ καὶ αἱ κατ' αὐτὰς ἐνέργειαι, ὧν τὴν εὔρεσιν σχεδὸν ἄχρονον οὔσαν διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ χαριζομένου τάχος ἐν οἷς εἴωθε δωρεῖσθαι πᾶς καταπέπληκται, καὶ ὅτω μηδὲν μέγα τῶν

120 ἄλλων ὑπέιληπται. διὸ καὶ πυνθάνεται· "τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὔρες, ὃ τέκνον;" τεθουμακῶς τῆς σπουδαίας διαθέσεως τὴν ὀξύτητα· ὃ δὲ εὔπαθῶν εὐθυβόλως ἀποκρίνεται· "ὃ παρέδωκε κύριος ὁ θεός" (Gen.

27, 20)· παραδόσεις γὰρ καὶ ὑψηγήσεις βραδεῖαι μὲν αἱ δι' ἀνθρώπων, ὀξύταται δ' αἱ διὰ θεοῦ, φθάνουσαι καὶ τὴν ὀξυτάτην χρόνου κίνησιν.

121 οἱ μὲν οὖν κατ' ἰσχὺν καὶ δύναμιν ἔξαρχοι καὶ ἡγεμόνες τοῦ τὸν ἐπινίκιον καὶ εὐχαριστικὸν ὕμνον ἄδοντος χοροῦ οἱ λεχθέντες εἰσὶν, οἱ δὲ κατὰ τροπὴν καὶ ἀσθένειαν τοῦ τὸν ἐφ' ἥτταις θρῆνον σφραδάζοντος ἕτεροι, οὓς οὐ κακίξειν μᾶλλον ἢ οἰκτίζεσθαι χρὴ καθάπερ τοὺς τὰ σώματα ἐκ φύσεως ἐπικήρως ἔχοντας, οἷς καὶ ἡ τυχοῦσα νόσου πρό-

122 φασις μέγα ἐμπόδιον πρὸς τὸ σῶζεσθαι. ἔνιοι δ' οὐ τῷ μαλθακωτέροις τοῖς ψυχῆς κεκρῆσθαι τόνοις ἀνέπεσον ἄκοντες ὑπ' ἐρρωμενεστέρας τῶν ἀντιπάλων ἰσχύος πιεσθέντες, ἀλλὰ μιμησάμενοι τοὺς ἐθελοδούλους ἐκόντες ἑαυτοὺς πικροῖς δεσπότηαις ὑπέρριψαν γένος ὄντες ἐλεύθεροι· διὸ μὴ δυνάμενοι πεπρᾶσθαι, τὸ παραλογώτατον, αὐτοὶ δεσπότηαις ὠνούμενοι προσεκτῶντο, ταῦτ' ὀρῶντες τοῖς ἐμποροῦμένοις ἀπλήστως πρὸς

123 μέθην οἴνου· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι γνώμη τὸν ἄκρατον, οὐ βιασθέντες προσφέρονται, ὥστε καὶ γνώμη τὸ μὲν νηφάλιον ἐκτέμνουσι τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ παράληρον αἰροῦνται· "φωνήν" γὰρ φησιν "ἔξαρχόντων [ὑπ'] οἴνου ἐγὼ ἀκούω", τουτέστιν οὐκ ἀκούσιον ἐνδεδεγμένων μανίαν, ἀλλ' ἐκουσίω

124 φρενοβλαβείᾳ βεβακχευμένων. πᾶς δ' ὁ συνεγγίζων τῇ παρεμβολῇ "τὸν μόσχον ὄρα καὶ τοὺς χορούς" (Exod. 32, 19), ἢ καὶ αὐτὸς διασυνίστησι τύφῳ γὰρ καὶ τοῖς τύφου χορευταῖς ἐντυγχάνομεν, ὅσοι πλησίον ἴστασθαι τοῦ σωματικοῦ στρατοπέδου διανοοῦμεθα γνώμη· ἐπεὶ τοῖς τε φιλοθεάμοσι καὶ τὰ ἀσώματα ὄραν γλιχομένοις, ἅτε ἀτυφίας οὔσιν ἀσκηταῖς,

125 πορρωτάτω τοῦ σώματος ἔθος διοικίζεσθαι. εὐχου δὴ τῷ θεῷ μηδέποτε ἔξαρχος οἴνου γενέσθαι, τουτέστι μηδέποτε ἐκὼν ἀφηγήσασθαι τῆς εἰς ἀπαιδευσίαν καὶ ἀφροσύνην ἀγούσης ὁδοῦ· τὰ γὰρ ἀκούσια ἡμίσεια κακῶν καὶ κουφότερα, καθαρῷ τῷ τοῦ συνειδότος ἐλέγχῳ μὴ βαρυνόμενα.

126 τελεσφορηθεισῶν δέ σοι τῶν εὐχῶν ἰδιώτης μὲν ἔτι μένειν οὐκ ἂν
 δύναιο, τὴν δὲ μεγίστην ἡγεμονιῶν ἀρχὴν, ἱερωσύνην, κτήση. σχεδὸν
 γὰρ ἱερέων καὶ θεραπευτῶν θεοῦ μόνων τὸ ἔργον | νηφάλια θύειν, οἴνου
 καὶ παντὸς ὃ τοῦ ληρεῖν αἴτιον βεβαιότητι διανοίας κατεξανισταμένων·
127 "ἐλάλησε" γάρ φησι "κύριος τῷ Ἀαρὼν λέγων· οἶνον καὶ σίκερα οὐ
 πίεσθε σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου μετὰ σέ, ἡνίκα ἂν εἰσπορεύησθε εἰς τὴν
 σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἢ προσπορεύησθε τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ οὐ μὴ
 ἀποθάνητε· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν διαστεῖλαι ἀνά μέσον
 ἀγίων καὶ βεβήλων καὶ ἀνά μέσον καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων" (Lev.
128 10, 8_10). Ἀαρὼν δὲ ἔστιν ὁ ἱερεὺς, καὶ τοῦνομα ὀρεινὸς ἐρμηνεύε-
 ται, μετέωρα καὶ ὑψηλὰ φρονῶν λογισμὸς, οὐ διὰ μεγαλαυχίας
 κενοῦ φυσήματος ὑπόπλεων ὄγκον, ἀλλὰ διὰ μέγεθος ἀρετῆς, ἢ τὸ
 φρόνημα ἐξαίρουσα πέραν οὐρανοῦ ταπεινὸν οὐδὲν ἔα λογίζεσθαι. δια-
 κείμενος δ' οὕτως ἄκρατον καὶ πᾶν ἀφροσύνης φάρμακον ἔκων οὔποτε
129 προσήσεται. ἀνάγκη γάρ ἔστιν ἢ ἀρρηφοροῦντα αὐτὸν εἰς τὴν σκηνὴν
 εἰσιέναι τὰς ἀοράτους ἐπιτελέσοντα τελετὰς ἢ τῷ βωμῷ προσιόντα θυ-
 σίας ὑπὲρ τε τῶν ἰδίων καὶ κοινῶν χαριστηρίους ἀναγαγεῖν· νήψεως δὲ
130 καὶ περιττῆς ἀγχινοίας ταῦτα δεῖται. θαυμάσαι μὲν οὖν εἰκότως
 ἂν τις καὶ τὸ ῥητὸν τῆς προστάξεως. πῶς γὰρ οὐ σεμνὸν νήφοντας
 καὶ ἐν ἑαυτοῖς ὄντας πρὸς εὐχὰς καὶ ἱεουργίας χωρεῖν, ὡς ἔμπαλιν
131 ἀμφοτέρα, σῶμα καὶ ψυχὴν, παρειμένους ὑπὸ οἴνου καταγέλαστον; ἢ
 δεσπόταις μὲν καὶ γονεῦσι καὶ ἄρχουσιν οἰκέται καὶ υἱοὶ καὶ ὑπήκοοι μέλ-
 λοντες προσέρχεσθαι πρόνοιαν ἔξουσι τοῦ νήφειν, ὡς μήτε ἐν τοῖς λεγο-
 μένοις καὶ πραττομένοις διαμάρτοιεν μήθ' ὡς καταπεφρονηκότες τῆς
 ἐκείνων ἀξιώσεως κολασθεῖεν ἢ, τὸ γοῦν ἐπιεικέστατον, χλεύην ὄφλοιεν·
 τὸν δὲ τοῦ παντὸς ἡγεμόνα καὶ πατέρα τις θεραπεύειν δικαίων οὐ καὶ
 σιτίων καὶ ποτῶν καὶ ὕπνου καὶ πάντων ὅσα ἀναγκαῖα τῇ φύσει περιέ-
 σται, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀβροδίαιτον ἀποκλίνας τὸν τῶν ἀσώτων ζηλώσει
 βίον, καὶ βεβαρημένος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπ' οἴνου καὶ τὴν κεφαλὴν
 παραβάλλων καὶ τὸν αὐχένα ἐγκάρσιον πλαγιάζων καὶ ὑπ' ἀμετρίας
 ἐρευγόμενος καὶ ὄλῳ διαρρέων τῷ σώματι χέρνιβος ἢ βωμῶν ἢ θυσίων
 προσάψεται; ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἱεράν ἐξ ἀπόπτου φλόγα θεάσασθαι τῷ
132 τοιούτῳ θέμις. εἰ μέντοι μήτε σκηνὴν μήτε θυσιαστήριον ὑπολάβοι
 τις λέγεσθαι τὰ ὁρώμενα ἐκ τῆς ἀψύχου καὶ φθαρτῆς δημιουργηθέντα
 ὕλης, ἀλλὰ τὰ ἀόρατα καὶ [τ]ὰ νοητὰ | θεωρήματα, ὧν αἰσθητὰ ταῦτα
133 εἰκόνας, καταπλαγήσεται μᾶλλον τὴν ὑφήγησιν. ἐπειδὴ γὰρ παντὸς τὸ
 μὲν παράδειγμα, τὸ δὲ μίμημα ὁ ποιῶν ἐποίει, καὶ ἀρετῆς τὴν μὲν
 ἀρχέτυπον σφραγίδα εἰργάζετο, τὸν δὲ ἀπὸ ταύτης ἐνεσημαίνετο ἐμφε-
 ρέστατον χαρακτῆρα· ἢ μὲν οὖν ἀρχέτυπος σφραγίς ἀσώματός ἐστιν
 ἰδέα, ἢ δὲ χαραχθεῖσα εἰκὼν σῶμα ἤδη, φύσει μὲν αἰσθητόν, οὐ μὴν
 εἰς αἰσθησιν ἐρχόμενον· καθάπερ καὶ τὸ ἐν τῷ βαθυτάτῳ τοῦ Ἀτλαν-
 τικοῦ πελάγους ζύλον εἴποι τις ἂν πεφυκέναι μὲν πρὸς τὸ καίεσθαι,
 μηδέποτε δ' ὑπὸ πυρὸς ἀναλωθήσεσθαι διὰ τὴν τῆς θαλάττης ἀνά-
134 χυσιν. τὴν οὖν σκηνὴν καὶ τὸν βωμὸν ἐννοήσωμεν ἰδέας, τὴν
 μὲν ἀρετῆς ἀσωμάτου, τὸν δὲ αἰσθητῆς εἰκόνας εἶναι σύμβολον. τὸν

μέν γε βωμόν καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ ῥάδιον ἰδεῖν-ἔξω τε γὰρ ἔχει τὴν κατα-
 σκευὴν καὶ ἀσβέστῳ πυρὶ ... ἀναλίσκεται, ὡς μὴ μεθ' ἡμέραν μόνον,
 135 ἀλλὰ καὶ νύκτωρ περιλάμπεσθαι-, ἡ δὲ σκηνὴ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα
 ἀθέατα, οὐχὶ τῷ μόνον ἔσωτάτω καὶ ἐν ἀδύτοις ἰδρῶσθαι, ἀλλὰ καὶ
 τῷ τὸν προσαψάμενον ἢ διὰ περιεργίαν ὀφθαλμῶν ἰδόντα ἀπαραιτήτῳ
 δίκῃ θανάτου κατὰ πρόσταξιν νόμου κολάζεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τις ὀλό-
 κληρος καὶ παντελῆς εἴη, περὶ μηδέν, μὴ μέγα, μὴ μικρόν, ἀπλῶς
 κηραίνων πάθος, ἀλλ' ἀρτίῳ καὶ πλήρει καὶ πάντα τελειοτάτῃ κεχρη-
 136 μένος τῇ φύσει. τούτῳ γὰρ ἐπιτέτραπται δι' ἔτους ἅπαξ εἰσιόντι ἐπι-
 σκοπεῖν τὰ ἀθέατα ἄλλοις, ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀπάντων μόνῳ ὁ τῶν ἀσω-
 μάτων καὶ ἀφθάρτων ἀγαθῶν πτηνὸς καὶ οὐράνιος ἔρωσ ἐνδιστοιᾶται.
 137 ὅταν οὖν ὑπὸ τῆς ἰδέας πληχθεὶς ἐπηται τῇ τὰς κατὰ μέρος ἀρετὰς
 τυπούσῃ σφραγίδι κατανοῶν καὶ καταπληττόμενος αὐτῆς τὸ θεοειδέστατον
 κάλλος ἢ τινα προσέρχηται δεξαμένη τὸν ἐκείνης χαρακτῆρα, λήθη μὲν
 ἀμαθίας καὶ ἀπαιδευσίας, μνήμη δὲ παιδείας καὶ ἐπιστήμης εὐθύς ἐγγί-
 138 νεται. διὸ λέγει· "οἶνον καὶ σίκερα οὐ πίεσθε, σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου μετὰ
 σέ, ἡνίκα ἂν εἰσπορεύησθε εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ἢ προσπο-
 ρεύησθε τῷ θυσιαστηρίῳ". ταῦτα δ' οὐκ ἀπαγορεύων μᾶλλον ἢ γνώ-
 μην ἀποφαινόμενος διεξέρχεται· τῷ μὲν γε ἀπαγορεύοντι οἰκεῖον
 ἦν εἰπεῖν· οἶνον, ὅταν ἱερουργῆτε, μὴ πίνετε, τῷ δὲ γνώμην ἀποφαινο-
 μένῳ τὸ "οὐ πίεσθε". καὶ γὰρ ἐστὶν ἀμήχανον τὸ μέθης καὶ παροιτίας
 ψυχῆς αἴτιον, ἀπαιδευσίαν, προσέειπαι τὸν ταῖς γενικαῖς καὶ κατ' εἶδος
 139 ἀρεταῖς ἐμμελετῶντα καὶ ἐγχορεύοντα. τὴν δὲ "σκηνὴν μαρτυρίου"
 καλεῖ πολλάκις, ἥτοι παρόσον ὁ ἀψευδῆς θεὸς ἀρετῆς ἐστὶ μάρτυς, ᾧ
 καλὸν καὶ σύμφορον προσέχειν, ἢ παρόσον ἡ ἀρετὴ βεβαιότητα ταῖς
 ψυχαῖς ἐντίθησι τοὺς ἐνδοιάζοντας καὶ ἐπαμφοτερίζοντας λογισμοὺς ἀνά
 κράτος ἐκτέμνουσα καὶ ὡσπερ ἐν δικαστηρίῳ | τῷ βίῳ τάληθες ἀνακα-
 140 λύπτουσα. λέγει δὲ ὅτι οὐδ' ἀποθανεῖται ὁ νηφάλια θύων, ὡς
 ἀπαιδευσίας μὲν θάνατον ἐπιφερούσης, παιδείας δὲ ἀφθαρσίαν· καθάπερ
 γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν νόσος μὲν διαλύσεως, ὑγεία δὲ σωτηρίας
 αἰτία, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ μὲν σῶζόν ἐστὶ φρόνησις
 -ὑγεία γὰρ τις αὕτη διανοίας-, τὸ δὲ φθειρόν ἀφροσύνη νόσον
 141 ἀνίατον κατασκήπτουσα. τοῦτο δὲ "νόμιμον αἰώνιον εἶναί" φησιν, ἄντι-
 κρυς ἀποφαινόμενος· ὑπολαμβάνει γὰρ νόμον ἀθάνατον ἐν τῇ τοῦ παντὸς
 ἐστηλιτεῦσθαι φύσει ταυτὶ περιέχοντα, ὅτι ὑγιεινὸν μὲν καὶ σωτήριον
 142 χρῆμα παιδεία, νόσου δὲ καὶ φθορᾶς αἴτιον ἀπαιδευσία. παρεμφαίνει
 δέ τι καὶ τοιοῦτον· τὸ πρὸς ἀλήθειαν νόμιμον εὐθύς ἐστὶν αἰώνιον,
 ἐπεὶ καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος, ὃς δὴ νόμος ἐστίν, οὐ φθαρτός· καὶ γὰρ αὖ
 τοῦναντίον <τ>ὸ παράνομον ἐφήμερόν τε καὶ εὐδιάλυτον ἐξ ἑαυτοῦ παρὰ
 143 τοῖς εὖ φρονούσιν ἀνωμολόγηται. νόμου δὲ καὶ παιδείας ἴδιον βέβηλα
 ἀγίων καὶ ἀκάθαρτα καθαρῶν διαστέλλειν, ὡς ἔμπαλιν ἀνομίας καὶ ἀπαι-
 δευσίας εἰς ταῦτὸν ἄγειν τὰ μαχόμενα βιάζεσθαι φυρούσης τὰ πάντα
 καὶ συγχεούσης. διὰ τοῦτο ὁ καὶ βασιλέων καὶ προφητῶν
 μέγιστος Σαμουὴλ "οἶνον καὶ μέθυσμα", ὡς ὁ ἱερός λόγος φησίν, "ἄχρι
 τελευτῆς οὐ πίεται" (I Reg. 1, 11)· τέτακται γὰρ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ

στρατοπέδου τάξει, ἢν οὐδέποτε λείψει προμηθεΐα τοῦ σοφοῦ ταξίαρχου.
144 Σαμουὴλ δὲ γέγονε μὲν ἴσως ἄνθρωπος, παρείληπται δ' οὐχ ὡς σύν-
 θετον ζῶον, ἀλλ' ὡς νοῦς λατρεία καὶ θεραπεία θεοῦ μόνη χαίρων·
 ἔρμηνεύεται γὰρ τεταγμένος θεῷ διὰ τὰς πράξεις ὅσαι κατὰ κενὰς
145 δόξας συνίστανται χαλεπὴν ἀταξίαν εἶναι νομίζειν. οὗτος μητρὸς γέγονεν
 Ἄννης, ἧς τούνομα μεταληφθέν ἐστι χάρις· ἄνευ γὰρ θείας χά-
 ριτος ἀμήχανον ἢ λιποτακτῆσαι τὰ θνητὰ ἢ τοῖς ἀφθάρτοις ἀεὶ παρα-
146 μείναι· χάριτος δ' ἦτις ἂν πληρωθῆ ψυχὴ, γέγηθεν εὐθύς καὶ μειδιᾷ
 καὶ ἀνορχεῖται· βεβάκχευται γάρ, ὡς πολλοῖς τῶν ἀνοργιάστων μεθύειν
 καὶ παροινεῖν καὶ ἔξεστάναι ἂν δόξα. διὸ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὴν ὑπὸ
 παιδαρίου τινός, οὐχ ἑνός, ἀλλ' ὑπὸ παντὸς τοῦ νεωτερίζειν καὶ τὰ καλὰ
 χλευάζειν ἀκμὴν ἔχοντος· "ἕως πότε μεθυσθήσῃ; περιελῶ | τὸν οἶνόν
147 σου" (I Reg. 1, 14)· φιλεῖ γὰρ τοῖς θεοφορήτοις οὐχ ἡ ψυχὴ μόνον
 ἐγείρεσθαι καὶ ὡσπερ ἐξοιστῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα ἐνερευθὲς εἶναι καὶ
 πεπυρωμένον τῆς ἔνδον ἀναχεούσης καὶ χλιαινούσης χαρᾶς τὸ πάθος
 εἰς τὸ ἔξω διαδιδούσης· ὑφ' οὗ πολλοὶ τῶν ἀφρόνων ἀπατηθέντες τοὺς
148 νήφοντας μεθύειν ὑπετόπασαν. καίτοι γε ἐκεῖνοι μὲν τρόπον τινὰ μεθύ-
 ουσιν οἱ νήφοντες τὰ ἀγαθὰ ἀθρόα ἡκρατισμένοι καὶ τὰς προπόσεις
 παρὰ τελείας ἀρετῆς δεξάμενοι, οἱ δὲ τὴν ἀπὸ οἴνου μεθύοντες μέθην
 ἄγευστοι φρονήσεως διετέλεσαν νηστείαν συνεχῆ καὶ λιμὸν αὐτῆς ἄγοντες.
149 εἰκότως οὖν ἀποκρίνεται πρὸς τὸν νεωτεροποιὸν καὶ γέλωτα τιθέμενον
 τὸν σεμνὸν καὶ αὐστηρὸν αὐτῆς βίον· ὦ θαυμάσιε, "γυνὴ ἢ σκληρὰ
 ἡμέρα ἐγὼ εἶμι, καὶ οἶνον καὶ μέθυσμα οὐ πέπωκα, καὶ ἐκχεῶ τὴν
 ψυχὴν μου ἐνώπιον κυρίου" (I Reg. 1, 15)· παμπόλλη γε παρρησία τῆς
150 ψυχῆς, ἢ τῶν χαρίτων τοῦ θεοῦ πεπλήρωται· πρῶτον μὲν γε "σκληρὰν
 ἡμέραν" εἶπεν ἑαυτὴν πρὸς τὸ χλευάζον ἀπιδούσα παιδάριον-τούτῳ
 γὰρ καὶ παντὶ ἄφρονι τραχεῖα καὶ δύσβατος καὶ ἀργαλεωτάτη νενόμισται
 ἢ ἐπ' ἀρετὴν ἄγουσα ὁδός, καθὰ καὶ τῶν παλαιῶν τις ἐμαρτύρησεν
 εἰπών·
 τὴν μέντοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι.
 τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεὸς προπάροιθεν ἔθηκεν
 ἀθάνατος, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν
 καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται.
 ῥηιδίη δὴ 'πειτα πέλει χαλεπὴ περ' εοῦσα-,
151 εἶτα οἶνον καὶ μέθυσμα οὐ φησι προσενέγκασθαι τῷ συνεχῶς
 καὶ παρὰ πάντα τὸν βίον νήφειν ἐπαυχοῦσα· καὶ γὰρ ὄντως ἀφέτω καὶ
 ἐλευθεριάζοντι καὶ καθαρῶ χρῆσθαι λογισμῶ πρὸς μηδενὸς πάθους παρ-
152 οινουμένῳ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἦν ἔργον· ἐκ τούτου δὲ συμβαίνει
 νήψεως ἀκράτου τὸν νοῦν ἐμφορηθέντα σπονδὴν ὅλον δι' ὅλων γίνεσθαι
 τε καὶ σπένδεσθαι θεῷ· τί γὰρ ἦν τὸ "ἐκχεῶ τὴν ψυχὴν μου ἐναντίον
 κυρίου" ἢ σύμπασαν αὐτὴν ἀνιερῶσω, δεσμὰ μὲν οἷς πρότερον ἐσφίγγετο,
 ἀ περιῆψαν αἰ τοῦ θνητοῦ βίου κενὰ ἰσχυρὰ, πάντα λύσας, προαγαγὼν
 δὲ ἔξω καὶ τείνας καὶ ἀναχέας τοσοῦτον, ὡς καὶ τῶν τοῦ παντὸς ἀψασθαι
 περάτων καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀγενήτου παγκάλην καὶ ἀοίδιμον θέαν ἐπει-
153 χθῆναι; νηφόντων μὲν οὖν ὁ | χορὸς οὗτος παιδείαν προστησαμένων

ἡγεμονίδα, μεθύοντων δ' ὁ πρότερος, οὔπερ ἦν ἕξαρχος ἀπαιδευσία.
154 Ἐπεὶ δὲ τὸ μεθύειν οὐ μόνον ἐδήλου τὸ ληρεῖν, ὃ δημιουργ-
 γὸν ἀπαιδευσίαν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τὸ παντελῶς ἀναισθητεῖν, ἀναισθησίας
 δὲ τῆς μὲν κατὰ τὸ σῶμα δημιουργὸς οἶνος, τῆς δὲ κατὰ ψυχὴν ἄγνοια
 τούτων ὧν εἰκὸς ἦν ἐπιστήμην ἀνειληφέναι, λεκτέον καὶ περὶ ἀγνοίας
155 βραχέα αὐτὰ τὰ καίρια ὑπομιμνήσκοντας. τίνι οὖν ἀπεικάζομεν τῶν ἐν
 τῷ σώματι τὸ ἐν ψυχῇ πάθος ὃ κέκληται ἄγνοια ἢ τῇ τῶν αἰσθητη-
 ρίων πηρώσει; οὐκοῦν ὅσοι ὀφθαλμοὺς καὶ ὄτα ἐβλάβησαν, οὐδὲν ἔτι
 <οὔτ' > ἰδεῖν οὔτ' ἀκοῦσαι δύνανται, ἡμέραν μὲν καὶ φῶς, ὧν ἕνεκα
 μόνων, εἰ χρὴ τάληθες εἰπεῖν, τὸ ζῆν αἰρετόν, οὐκ εἰδότες, μακρῶ δὲ
 σκότῳ καὶ νυκτὶ αἰωνίῳ συνοικοῦντες, πρὸς πάντα καὶ μικρὰ καὶ μείζω
156 κεκωφημένοι, οὐδὲ εἰκότως ὁ βίος ἀδυνάτους εἴωθε καλεῖν· κἂν γὰρ αἱ
 τοῦ ἄλλου σώματος ἀπασαὶ δυνάμεις ἐπ' αὐτὸ δὴ τὸ πέρας ἰσχύος
 ἔλθῃσι καὶ ῥώμης, ὑποσκελισθεῖσαι πρὸς ὀφθαλμῶν καὶ ὠτων πηρώσεως
 μέγα πῶμα πίπτουσιν, ὡς μηκέτ' ἀναστῆναι δύνασθαι· τὰ γὰρ ὑπερεί-
 δοντα καὶ στηρίζοντα ἀνθρώπον λόγῳ μὲν αἱ βάσεις εἰσὶν, ἔργῳ δὲ ἀκοαί
 τε καὶ ὄψεις, ἃς ἔχων μὲν τις ὀλοκλήρους ἐγήγερται καὶ ἀνωρθίασται,
157 στερόμενος δὲ αὐτῶν κλίνεται καὶ εἰσάπαν καθαιρεῖται. τὸ παραπλήσιον
 οὖν ἐν ψυχῇ πάντως ἄγνοια ἐργάζεται τὰ βλέποντα καὶ ἀκούοντα αὐτῆς
 λυμαιομένη καὶ μήτε φῶς μήτε λόγον παρεισελεθεῖν ἔωσα, τὸν μὲν,
 ἵνα μὴ διδάξῃ, τὸ δέ, ἵνα μὴ δείξῃ τὰ ὄντα, βαθὺ δὲ σκότος καὶ πολλὴν
 ἀλογίαν καταχέασα κωφὴν λίθον τὸ περικαλλέστατον εἶδος ψυχῆς εἰργά-
158 σατο. καὶ γὰρ τῇ ἀγνοίᾳ τὸ ἐναντίον, ἢ ἐπιστήμη, τρόπον τινα
 ψυχῆς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὄτ' ἐστι· καὶ γὰρ τοῖς λεγομένοις προσέχει
 τὸν νοῦν καὶ καταθεᾶται τὰ ὄντα καὶ οὐδὲν οὔτε παρορᾶν οὔτε παρα-
 κούειν ὑπομένει, πάντα δ' ὅσα ἀκοῆς καὶ θέας ἄξια περισκοπεῖ καὶ
 περιβλέπεται, κἂν εἰ πεζεύειν καὶ πλεῖν δεῖ, γῆς καὶ θαλάττης ἄχρι
159 τῶν περάτων ἀφικνεῖται, ἵνα ἴδῃ τι πλεόν ἢ ἀκούση καινότερον. ἀκ-
 νότατον γὰρ ὁ ἐπιστήμης ἔρωσ, ἐχθρὸς μὲν ὕπνου, φίλος δὲ ἐρηγήρ-
 σεως· διανιστάς οὖν καὶ ἀνεγείρων καὶ παραθηγγῶν αἰεὶ διάνοιαν παντα-
 χόσε περιφοιτᾶν ἀναγκάζει λίχνον ἀκοῆς ἐργαζόμενος καὶ μαθήσεως
160 δίψαν ἀληκτον ἐντήκων. οὐκοῦν ἐπιστήμη μὲν τὸ βλέπειν καὶ ἀκούειν
 περιποιεῖ, δι' ὧν αἱ κατορθώσεις· ὁ γὰρ ἰδὼν καὶ ἀκούσας, γνοὺς | τὸ
 συμφέρον, τὸ μὲν ἐλόμενος, τὸ δὲ ἐναντίον ἀποστραφεὶς ὠφέληται.
 ἄγνοια δὲ χαλεπωτέραν τῆς ἐν τῷ σώματι πῆρωσιν ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ
 πάντων ἀμαρτημάτων αἰτία γίνεται, μηδὲν μήτ' ἐκ τοῦ προιδέσθαι μήτ'
 ἐκ τοῦ προακοῦσαι δυναμένη λαβεῖν ἕξωθεν βοήθημα· διὰ γοῦν τὴν
 πολλὴν ἐρημίαν ἑαυτῆς ἀφρούρητος καὶ ἀφύλακτος ἐαθεῖσα [κα]ὶ πρὸς
 τῶν ἐπιτυχόντων ἀνθρώπων τε ὁμοῦ καὶ πραγμάτων ἐπιβουλεύεται.
161 μηδέποτ' οὖν μήτ' ἄκρατον προσενεγκώμεθα τοσοῦτον, ὡς ἀπραξίαν
 ἐμποιῆσαι ταῖς αἰσθήσεσι, μήτε τοσοῦτον ἐπιστήμης ἀλλοτριωθῶμεν, ὡς
 ἄγνοιαν, τὸ μέγα καὶ βαθὺ σκότος, τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς κατασκεδάσαι.
162 διττὸν δὲ τὸ ἀγνοίας γένος, τὸ μὲν ἀπλοῦν, ἢ παντελῆς ἀναισθησία,
 τὸ δὲ διπλοῦν, ὅταν μὴ μόνον ἀνεπιστημοσύνη τις συνέχηται, ἀλλὰ καὶ
163 οἴηται εἰδέναι ἃ μηδαμῶς οἶδε δόξῃ ψευδεῖ σοφίας ἐπαιρόμενος. τὸ μὲν

οὖν πρότερον κακὸν ἔλαττον-κουφοτέρων γὰρ ἁμαρτημάτων καὶ τάχα
 ἀκουσίων αἰτιον-, τὸ δὲ δεύτερον μεῖζον· μεγάλα γὰρ ἀποτίκτει καὶ
164 οὐκ ἀκούσια μόνον ἀλλ' ἤδη καὶ προνοίας ἀδικήματα. περὶ ταῦτά μοι
 δοκεῖ Ὡτ' ὁ θυγατροποιὸς μάλιστα κηραίνειν ἄρρεν καὶ τέλειον ἐν ψυχῇ
 φυτὸν ἀναθρέψαι μὴ δυνάμενος· δύο γὰρ θυγατέρας ἐκ τῆς λιθουμένης
 γυναικὸς ἔσχηκεν, ἦν εὐθυβόλῳ χρησάμενος ὀνόματι καλέσειεν ἂν τις
 συνήθειαν, ἐχθρὰν φύσιν ἀληθείας, καὶ ὅποτε ἄγοι τις αὐτήν, ὑστερί-
 ζουσαν καὶ περιβλεπομένην τὰ ἀρχαῖα καὶ σύντροφα καὶ ἀψύχου τρόπον
165 στήλης ἐν μέσοις αὐτοῖς καταμένουσας. τῶν δὲ θυγατέρων ἡ μὲν πρεσ-
 βυτέρα κεκλήσεται βουλή, συναινέσεις δὲ ἡ νεωτέρα· τῷ μὲν γὰρ βου-
 λεύσασθαι τὸ συναινεῖν ἔπεται, συναινέσας δ' οὐδὲ εἷς ἔτι βουλεύεται.
 καθίσας οὖν ὁ νοῦς ἐν τῷ ἑαυτοῦ συνεδρίῳ διακινεῖν ἄρχεται τὰς θυγα-
 τέρας καὶ μετὰ μὲν τῆς πρεσβυτέρας, βουλῆς, σκοπεῖσθαι τε καὶ διερευνᾶν
 ἕκαστα, μετὰ δὲ τῆς νεωτέρας, συναινέσεως, ἐπινεύειν ῥαδίως τοῖς ἐπι-
 τυχοῦσι καὶ ὡς φίλα τὰ ἐχθρὰ ἀσπάξασθαι, δέλεαρ εἶ τι μικρὸν ἠδονῆς
166 αὐτὸ μόνον ἀφ' ἑαυτῶν ἐνδιδῶν. ταῦτα δὲ νήφων μὲν λογισμὸς οὐκ
 ἀνέχεται, μέθη δὲ κατεσχημένος καὶ ὡσπερ ἔξοινος ὢν· διὸ λέγε-
 ται· "ἐπότισαν τὸν πατέρα οἶνον" (Gen. 19, 33). ἀναισθησία παντελής,
 ἱκανὸν δοκεῖν εἶναι βουλεύεσθαι τὸν νοῦν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ συμφέροντα
 ἢ τοῖς ὁπωσοῦν φανείσιν, ὡς τὸ ἀληθὲς πάγιον ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι,
 συναινέσαι, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μηδαμῆ μηδαμῶς ἱκανῆς οὔσης ἢ
 ἐκ περισκέψεως τὸ σαφὲς εὔρειν ἢ τὰ μὲν ὡς ἀληθῆ καὶ συμφέροντα
167 ἐλέσθαι, τὰ δ' ὡς ψευδῆ καὶ βλάβης αἰτία | ἀποστραφῆναι. πολὺ γὰρ
 σκότος τῶν ὄντων καὶ σωμάτων καὶ πραγμάτων κατακεχυμένον οὐκ ἔᾶ
 τὴν ἑκάστου φύσιν ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶν βιασάμενός τις ὑπὸ περιεργίας ἢ
 τοῦ φιλομαθοῦς ἐθελήσῃ διακῦψαι, καθάπερ οἱ πεπηρωμένοι προσπταίω
 τοῖς ἐν ποσί, πρὶν τι λαβεῖν, ἀναπεσῶν ὑστερίζει ἢ ταῖς χερσὶν ἐφαπ-
168 τόμενος τὰ ἄδηλα εἰκάζει στοχασμὸν πρὸ ἀληθείας κτώμενος. οὐδὲ
 γὰρ εἰ δαδουχοῦσα παιδεία παραπέμποι τὸν νοῦν φῶς ἀψαμένη τὸ
 οἰκεῖον ἐπὶ τὴν τῶν ὄντων θέαν, ὀνησαι δύναιτ' ἂν μᾶλλον ἢ βλάψαι·
 τὸ γὰρ βραχὺ φέγγος ὑπὸ πολλοῦ σκότους σβέννυσθαι πέφυκε, σβεσθέντος
169 δὲ ἀνωφελῆς πᾶσα ὄψις. τὸν μέντοι σεμνυνόμενον ἢ ἐπὶ τῷ βουλεύεσθαι
 ἢ ἐπὶ τῷ τὰ μὲν αἰρεῖσθαι τὰ δὲ φεύγειν ἱκανῶς δύνασθαι διὰ τούτων
 ὑπομνηστέον· εἰ μὲν ἀπὸ τῶν αὐτῶν τὰς αὐτὰς ἀεὶ συνέβαινε προς-
 πίπτειν ἀπαραλλάκτους φαντασίας, ἦν ἴσως ἀναγκαῖον τὰ τε ἐν ἡμῖν
 αὐτοῖς φύσει κατασκευασθέντα διττὰ κριτήρια, αἰσθησίν τε καὶ νοῦν,
 ὡς ἀψευδῆ καὶ ἀδέκαστα θαυμάζειν καὶ περὶ μηδενὸς ἐνδοιάζοντας
 ἐπέχειν, ἀλλὰ τοῖς ἀπαξ φανείσι πιστεύοντας τὰ μὲν αἰρεῖσθαι, τὰ δὲ
170 ἔμπαλιν ἀποστρέφασθαι. ἐπειδὴ δὲ διαφόρως ἀπ' αὐτῶν εὐρισκόμεθα
 κινούμενοι, βέβαιον περὶ οὐδενὸς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν, ἅτε μὴ ἐστῶτος
 τοῦ φανέντος, ἀλλὰ πολυτρόποις καὶ πολυμόρφους χρωμένου ταῖς μετα-
 βολαῖς· ἀνάγκη γὰρ ἀνιδρύτου τῆς φαντασίας οὔσης ἀνίδρυτον
171 εἶναι καὶ τὴν ἐπ' αὐτῇ κρίσιν. αἰτία δὲ τούτου πολλά· πρῶτον μὲν
 αἰ ἐν τοῖς ζῴοις οὐ καθ' ἐν μέρος ἀλλὰ σχεδὸν περὶ πάντα ἀμύθητοι
 διαφοραί, αἰ περὶ τὴν γένεσιν καὶ κατασκευὴν αὐτῶν, αἰ περὶ τὰς τρο-

φὰς καὶ διαίτας, αἱ περὶ τὰς αἰρέσεις καὶ φυγὰς, αἱ περὶ τὰς αἰσθητικὰς
 ἐνεργείας τε καὶ κινήσεις, αἱ περὶ τὰς τῶν κατὰ σῶμα καὶ ψυχὴν ἀμυ-
 172 θήτων παθῶν ἰδιότητος. χωρὶς γὰρ τῶν κρινόντων ἴδε καὶ τῶν κρινο-
 μένων ἔνια, οἷα τὸν χαμαιλέοντα, τὸν πολύποδα· τὸν μὲν γέ φασι τὴν
 χροῖαν ἀλλάττοντα τοῖς ἐδάφεσιν ὁμοιοῦσθαι καθ' ὧν εἴωθεν ἔρπειν, τὸν
 δὲ ταῖς κατὰ θαλάττης πέτραις, ὧν ἂν περιδράζηται, τάχα που τῆς
 σωτηρίου φύσεως ἀλεξίκακον συλλήψεως δωρησαμένης τὴν εἰς τὸ πολυ-
 173 χρώματον αὐτοῖς τροπὴν φάρμακον. τὸν δὲ αὐχένα τῆς περιστερᾶς ἐν
 ἡλιακαῖς αὐγαῖς οὐ κατενόησας μυρίας χρωμάτων ἀλλάττοντα ἰδέας; ἢ
 οὐχὶ φοινικῶν καὶ κυανῶν, πυρωπὸν τε αὖ καὶ ἀνθρακοειδές, ἔτι δὲ
 ὠχρὸν καὶ ἐρυθρὸν καὶ ἄλλα παντοδαπὰ ἴσχει χρώματα, ὧν οὐδὲ τὰς
 174 κλήσεις ῥάδιον ἀπομνημονεῦσαι; φασι μὲντοι καὶ ἐν Σκύθαις τοῖς
 | καλουμένοις Γελώσις θαυμασιώτατόν τι γίνεσθαι σπανίως μὲν, γίνεσθαι
 δ' ὅμως θηρίον, ὃ καλεῖται τάρανδρος, μέγεθος μὲν βοῶς οὐκ ἀποδέον,
 ἐλάφῳ δὲ τὸν τοῦ προσώπου τύπον ἐμφερέστατον· λόγος ἔχει τοῦτο
 μεταβάλλειν αἰετὰς τρίχας πρὸς τε τὰ χωρία καὶ τὰ δένδρα καὶ πάνθ'
 ἀπλῶς οἷς ἂν ἐγγὺς ἴσθῃται, ὡς διὰ τὴν τῆς χροῖας ὁμοιότητα λανθάνειν
 τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ ταύτη μᾶλλον ἢ τῇ περὶ σῶμα ἀλκῇ δυσθήρατον
 175 εἶναι. ταῦτα δὴ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια πίστεις ἐναργεῖς ἀκαταληψίας
 εἰσὶν, ἔπειτα δὲ αἱ μηκέτι τῶν ζώων ἀπάντων, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώ-
 176 πων ἰδίᾳ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντα ποικιλίαι. οὐ γὰρ μόνον ἄλλοτε
 ἄλλως τὰ αὐτὰ κρίνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρως ἕτεροι ἠδονὰς τε καὶ ἀηδίας
 ἔμπαλιν τῶν αὐτῶν λαμβάνοντες· οἷς γὰρ δυσηρέστησαν ἔνιοι, ἐτέρφθησαν
 ἄλλοι, καὶ κατὰ τοῦναντίον ἄπερ ὡς φίλα καὶ οἰκεῖα ἐπισπασάμενοί
 τινες ἐδεξιώσαντο, ταῦθ' ἕτεροι ὡς ἀλλότρια καὶ δυσμενῆ μακρὰν ἀφ'
 177 ἑαυτῶν ἐσκοράκισαν. ἤδη γοῦν ἐν θεάτρῳ πολλακίς παρατυχῶν εἶδον
 ὑφ' ἐνὸς μέλους τῶν ἀγωνιζομένων ἐπὶ τῆς σκηνῆς τραγωδῶν ἢ κιθα-
 ρῶν τοὺς μὲν οὕτως ἀχθέντας, ὡς ἀνεγειρομένους καὶ συνηχοῦντας
 ἄκοντας τὰ πρὸς ἔπαινον ἐκφωνεῖν, τοὺς δὲ οὕτως ἀτρώτως ἔχοντας,
 ὡς μηδὲν τῶν ἀψύχων βάνθρων ἐφ' οἷς καθέζονται ταύτη γοῦν διαφέρειν
 ἂν νομισθῆναι, ἐνίους δ' οὕτως ἀλλοτριωθέντας, ὡς καὶ τὴν θέαν
 οἴχεσθαι καταλιπόντας, ἔτι καὶ προσαποσειομένους ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν
 τὰ ὦτα, μὴ ἄρα τι ἑναυλον ἀπολειφθὲν ἀηδῖαν ὑπηχοῦν δυσκόλοις καὶ
 178 δυσαρέστοις ψυχαῖς ἐργάσθαι. καίτοι τί ταῦτά φαμεν; αὐτός τις εἷς
 ὧν ἕκαστος ἐφ' ἑαυτοῦ, τὸ παραδοξότατον, μυρίας μεταβολὰς καὶ τροπὰς
 δεχόμενος κατὰ τε σῶμα καὶ ψυχὴν τοτὲ μὲν αἰρεῖται, τοτὲ δ' ἀποστρέ-
 φεται οὐδαμῶς μεταβάλλοντα, μένειν δ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς πεφυκότα κατα-
 179 σκευῆς· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ὑγιαίνουσι καὶ νοσοῦσι προσπίπτειν φιλεῖ, οὐδὲ
 ἐγρηγοροῦσι καὶ κοιμωμένοις, οὐδὲ ἠβῶσι καὶ γεγηρακόσι· καὶ ἐστὼς
 μέντοι καὶ κινούμενός τις ἑτέρας ἔλαβε φαντασίας, καὶ θαρρῶν καὶ
 δεδιῶς ἔμπαλιν, ἔτι μέντοι λυπούμενός τε καὶ χαίρων, καὶ φιλῶν καὶ
 180 τοῦναντίον μισῶν. καὶ τί δεῖ μακρηγοροῦντα περὶ τούτων ἐνοχλεῖν;
 συνελόντι γὰρ φράσαι πᾶσα ἢ σώματος καὶ ψυχῆς κατὰ φύσιν τε αὖ
 καὶ παρὰ | φύσιν κίνησις αἰτία τῆς περὶ τὰ φαινόμενα ἀστάτου φορᾶς
 181 γίνεται μαχόμενα καὶ ἀσύμφωνα προσβαλλούσης ὄνειρατα. γίνεται

δ' οὐχ ἥμισυ τὸ περὶ τὰς φαντασίας ἄστατον καὶ παρὰ τὰς θέσεις καὶ παρὰ τὰ διαστήματα καὶ παρὰ τοὺς τόπους, οἷς ἕκαστα ἐμπεριέχεται.

182 ἢ τοὺς κατὰ θαλάττης ἰχθύς οὐχ ὀρώμεν, ὅποτε τὰς πτέρυγας διατείνοντες ἐννήχοιντο, μείζους αἰεὶ τῆς φύσεως προφαινομένους; καὶ τὰς εἰρεσίας μέντοι, καὶ σφόδρα ὥσιν εὐθυτενεῖς, κεκλασμένας ὁρᾶσθαι συμ-

183 βαίνει καθ' ὕδατος. τὰ γε μὴν πορρωτάτω ψευδεῖς προσβάλλοντα φαντασίας τὸν νοῦν εἴωθεν ἀπατᾶν· ἀψυχα γὰρ ἔστιν ὅτε ὄντα ὑπετοπήθη ζῶα εἶναι καὶ τοῦναντίον τὰ ἐμψυχα ἀψυχα, ἔτι δὲ τὰ ἐστῶτα κινεῖσθαι καὶ τὰ κινούμενα ἐστάναι, καὶ τὰ μὲν προσιόντα ἐξαναχωρεῖν, τὰ δὲ ἀπίοντα πάλιν προσέρχεσθαι, καὶ βραχύτατα μὲν τὰ περιμηκέστατα, περιφερῆ δ' αὖ τὰ πολυγώνια. καὶ μυρία ἄλλα ὑπὸ τῆς φανεραῆς ὄψεως ψευδογραφεῖται, οἷς οὐκ ἂν τις εὖ φρονῶν ὡς βεβαίοις συνεπι-

184 γράφαιτο. τί δ' αἰ ἐν τοῖς σκευαζομένοις ποσότητες; παρὰ γὰρ τὸ πλεόν ἢ ἔλαττον αἰ τε βλάβαι καὶ ὠφέλεια συνίστανται, καθάπερ ἐπὶ μυρίων ἄλλων καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἔχει

185 φαρμάκων· ἢ γὰρ ἐν ταῖς συνθέσεσι ποσότης ὅροις καὶ κανόσι μεμέτρηται, ὧν οὔτε ἐντὸς κάμψαι οὔτε περαιτέρω προελθεῖν ἀσφαλές· τὸ μὲν γὰρ ἔλαττον χαλᾷ, τὸ δὲ πλεόν ἐπιτείνει τὰς δυνάμεις· βλαβερὸν δ' ἐκάτερον, τὸ μὲν ἀδυνατοῦν ἐνεργῆσαι δι' ἀσθένειαν, τὸ δὲ βλάβαι βιαζόμενον διὰ καρτερωτάτην ἰσχύν-, λειότησί τε αὖ καὶ τραχύτησι, πυκνότησί τε αὖ καὶ πιλῆσει καὶ τοῦναντίον μανότησι καὶ ἐξαπλώσει

186 τὸν εἰς βοήθειαν καὶ βλάβην ἔλεγχον ἐναργῶς διασυνίστησιν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνό τις ἀγνοεῖ, ὅτι τῶν ὄντων σχεδὸν ἐξ αὐτοῦ καὶ καθ' αὐτὸ νενόηται τὸ παράπαν οὐδέν, τῇ δὲ πρὸς τὸ ἐναντίον παραθέσει δοκιμάζεται, οἷον τὸ μικρὸν παρὰ τὸ μέγα, τὸ ξηρὸν παρὰ τὸ ὑγρὸν, παρὰ τὸ ψυχρὸν τὸ θερμόν, παρὰ τὸ βαρὺ τὸ κοῦφον, τὸ μέλαν παρὰ τὸ λευκόν, τὸ ἀσθενὲς παρὰ τὸ ἰσχυρόν, τὰ ὀλίγα παρὰ τὰ πολλά.

187 κατὰ τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ ὅσα ἐπ' ἀρετὴν ἢ κακίαν ἀναφέρεται, τὰ ὠφέλιμα διὰ τῶν βλαβερῶν γνωρίζεται, τὰ καλὰ τῇ τῶν αἰσχυρῶν ἀντιθέσει, τὰ δίκαια καὶ κοινῶς ἀγαθὰ τῇ τῶν ἀδίκων καὶ κακῶν παραθέσει, καὶ πάντα μέντοι τὰ ἄλλα ὅσα ἐν κόσμῳ σκοπῶν ἂν τις εὔροι κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον λαμβάνοντα τὴν ἐπίκρισιν· ἐξ ἑαυτοῦ μὲν γὰρ ἕκαστον ἀκατάληπτον, ἐκ δὲ τῆς πρὸς ἕτερον συγκρίσεως γνωρίζεται

188 ζεσθαι δοκεῖ. τὸ δὲ μὴ ἑαυτῷ μαρτυρεῖν ἰκανόν, τῆς δὲ ἀφ' ἑτέρου χρῆζον συνηγορίας, ἀβέβαιον εἰς πίστιν· ὥστε καὶ ταύτη τοὺς εὐχερῶς

189 ὁμολογοῦντας ἢ ἀρνούμενους περὶ παντὸς οὔτινο<σοῦν> ἐλέγχεσθαι. καὶ τί θαυμαστόν; προσωτέρω γὰρ τις χωρήσας τῶν πραγμάτων καὶ εἰλικρινέστερον αὐτὰ ἀγασάμενος εἴσεται τοῦθ', ὅτι ἐν οὐδέν καθ' ἀπλῆν ἡμῖν τὴν ἑαυτοῦ προσπίπτει φύσιν, ἀλλὰ πάντα μίξεις πολυπλοκωτάτας

190 ἔχοντα καὶ κράσεις. αὐτίκα τῶν χρωμάτων ἀντιλαμβανόμεθα πῶς; ἄρ' οὐ σὺν ἀέρι καὶ φωτί, τοῖς ἐκτός, καὶ τῷ κατ' αὐτὴν τὴν ὄψιν ὑγρῷ; γλυκὺ δὲ καὶ πικρὸν τίνα τρόπον δοκιμάζεται; μὴ δίχα τῶν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνστομίῳν χυλῶν ὅσοι κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν; οὐ δῆπου; τί δ'; αἰ ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιωμένων ὄσμαι μὴ τὰς ἀπλᾶς <κα>ὶ εἰλικρινεῖς τῶν σωμάτων φύσεις παριστᾶσιν; ἢ τὰς κεκραμένας ἐκ

τε αὐτῶν καὶ ἀέρος, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοῦ τήκοντος τὰ σώματα πυρὸς
191 καὶ τῆς κατὰ τοὺς μυκτῆρας δυνάμεως; ἐκ δὴ τούτων συνάγεται, ὅτι
 οὔτε χρωμάτων ἀντιλαμβανόμεθα, ἀλλὰ τοῦ συνισταμένου κράματος ἐκ
 τε τῶν ὑποκειμένων καὶ φωτός, οὔτε ὁσμῶν, ἀλλὰ μίγματος, ὅπερ συν-
 ἔστη διὰ τε τοῦ ῥυέντος ἀπὸ τῶν σωμάτων καὶ τοῦ πανδεχοῦς ἀέρος,
 οὔτε χυλῶν, ἀλλὰ τοῦ γενομένου διὰ τε τοῦ προσιόντος γευστοῦ καὶ
192 τῆς κατὰ τὸ στόμα ὑγρᾶς οὐσίας. τούτων δὴ τοῦτον ἔχόντων
 τὸν τρόπον εὐήθειαν ἢ προπέτειαν ἢ ἀλαζονείαν ἄξιον καταγινώσκειν
 τῶν ἢ ὁμολογεῖν ἢ ἀρνεῖσθαι περὶ παντὸς οὔτινοσοῦν ῥαδίως ὑπομενόν-
 των. εἰ μὲν γὰρ αἱ ἀπλαῖ δυνάμεις ἐκποδῶν, αἱ δὲ μικταὶ καὶ ἐκ
 πλειόνων συνηρατισμένοι προὔπτοι, ἀμήχανον δὲ καὶ τὰς ἀοράτους ἰδεῖν
 καὶ διὰ τῶν κεκραμένων τὸν ἐκάστης τῶν συνερατισθειῶν τύπον ἰδίᾳ
193 κατανοῆσαι, τί ἂν εἴη λοιπὸν ἢ τὸ ἐπέχειν [ἀναγκαῖον]; ἐκεῖνα δ' ἡμᾶς
 οὐ παρακαλεῖ μὴ λίαν τοῖς ἀφανέσι προπιστεύειν, ἀ σχεδὸν κατὰ πᾶσαν
 τὴν οἰκουμένην ἀνακέχεται κοινὸν Ἑλλησιν ὁμοῦ καὶ βαρβάροις ἐπά-
 γοντα τὸν ἐκ τοῦ κρίνειν ὀλισθόν; τίνα οὖν ταῦτ' ἐστίν; ἀγωγαὶ δῆπουθεν
 αἱ ἐκ παίδων καὶ ἔθνη πάτρια καὶ παλαιοὶ νόμοι, ὧν ἓν οὐδὲν ὁμο-
 λογεῖται ταῦτόν εἶναι παρὰ πᾶσιν, ἀλλὰ κατὰ χώρας καὶ ἔθνη καὶ
 πόλεις, μᾶλλον δὲ καὶ κατὰ κώμην καὶ οἰκίαν ἐκάστην, ἄνδρα μὲν οὖν
194 καὶ γυναῖκα καὶ νήπιον παῖδα τοῖς ὅλοις διακέκριται. τὰ γοῦν αἰσχροῦ
 παρ' ἡμῖν ἑτέροις καλά, καὶ τὰ πρόποντα ἀπρεπῆ, καὶ τὰ δίκαια ἄδिका,
 καὶ ἀνόσια μὲν τὰ ὅσια, νόμιμα δ' αὖ τὰ παράνομα, ἔτι δὲ ψεκτὰ τὰ
 ἐπαινετὰ καὶ ὑπόδικα τὰ τιμῆς ἄξια καὶ ὅσα ἄλλα ἐναντία ταῦτα νομί-
195 ζουσι. καὶ τί δεῖ μακρηγορεῖν τὸν ὑπὸ | ἑτέρων ἀναγκαιοτέρων μεθελ-
 κόμενον; εἰ μέντοι βουλευθείη τις ὑπὸ μηδεμιᾶς ἄλλης καινοτέρας θέας
 ἀγόμενος, ἐνευκαιρήσας τῷ προτεθέντι κεφαλαίῳ τὰς ἐκάστων ἀγωγὰς
 καὶ ἔθνη καὶ νόμους ἐπιέναι χωρῶν, ἐθνῶν, πόλεων, τόπων, ὑπηκόων
 ἡγεμόνων, ἐνδόξων ἀδόξων, ἐλευθέρων οἰκετῶν, ἰδιωτῶν ἐπιστημόνων,
 οὐχ ἡμέραν μίαν οὐδὲ δύο, ἀλλὰ οὐδὲ μῆνα ἢ ἐνιαυτόν, τὸν δὲ ἅπαντα
 ἑαυτοῦ κατατρίψει βίον, κἂν αἰῶνι χρήσηται μακρῶ, καὶ οὐδὲν ἦττον πολλὰ
196 ἀδιερεύνητα καὶ ἀπερίσκεπτα καὶ ἄφωνα λήσει καταλιπών. οὐκοῦν ἄλλων
 παρ' ἄλλοις οὐ βραχεῖ μόνον διεστηκότων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις ἀπα-
 δόντων, ὡς ἀντιστατεῖν καὶ διαμάχεσθαι, ἀνάγκη καὶ τὰς προσπιπούσας
197 διαφέρειν φαντασίας καὶ τὰς κρίσεις ἀλλήλαις πεπολεμῶσθαι. ὧν
 ὑπαρχόντων τίς οὕτως ἔκφρων ἐστὶ καὶ παράληρος, ὡς φάναι παγίως,
 ὅτι τὸ τοιόνδε ἐστὶ δίκαιον ἢ φρόνιμον ἢ καλὸν ἢ συμφέρον; ὃ γὰρ ἂν
198 οὔτος ὀρίση, τάναντία μεμελετηκῶς ἐκ παίδων ἕτερος ἀκυρώσει. ἐγὼ
 δ' οὐ τεθαύμακα, εἰ πεφορημένος καὶ μιγᾶς ὄχλος, ἐθνῶν καὶ νόμων
 τῶν ὁπωσοῦν εἰσηγμένων ἀκλειῆς δοῦλος, ἀπ' αὐτῶν ἔτι σπαργάνων
 ὑπακούειν ὡς ἂν δεσποτῶν ἢ τυράννων ἐκμαθῶν, κατακεκονδουλίσμενος
 τὴν ψυχὴν καὶ μέγα καὶ νεανικὸν φρόνημα λαβεῖν μὴ δυνάμενος
 πιστεύει τοῖς ἅπαξ παραδοθεῖσι καὶ τὸν νοῦν ἑάσας ἀγύμναστον
 ἀδιερευνητοῖς καὶ ἀνεξετάστοις συναινέσεσί τε καὶ ἀρνήσεσι χρῆται, ἀλλ'
 εἰ καὶ τῶν λεγομένων φιλοσόφων ἢ πληθῆς τὸ ἐν τοῖς οὔσι σαφές καὶ
 ἀψευδές ἐπιμορφάζουσα θηρᾶν κατὰ στίφη καὶ λόχους διακέκριται καὶ

δόγματα ασύμφωνα, πολλάκις δὲ καὶ ἐναντία οὐ περὶ ἑνὸς τίθεται τοῦ
 τυχόντος, ἀλλὰ σχεδὸν περὶ πάντων μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἐν οἷς αἱ
199 ζητήσεις συνίστανται· οἱ γὰρ ἄπειρον τὸ πᾶν εἰσηγούμενοι τοῖς πεπε-
 ρασμένον εἶναι λέγουσιν ἢ οἱ τὸν κόσμον ἀγένητον τοῖς γενητὸν ἀπο-
 φαινομένοις ἢ οἱ χωρὶς ἐπιστάτου καὶ ἡγεμόνος ἀλόγου καὶ ἀπαυτομα-
 τιζούσης ἐξάψαντες φορᾶς τοῖς ὑπολαμβάνουσι πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν
 ὄλου καὶ τῶν μερῶν θαυμαστήν τιν' εἶναι ἡνιοχοῦντος καὶ κυβερ-
 νῶντος ἀπταιστῶς καὶ σωτηρίως θεοῦ πῶς ἂν δύναιντο τὰς αὐτὰς
200 καταλήψεις τῶν ὑποκειμένων ποιῆσθαι πραγμάτων; αἱ δὲ περὶ τὴν
 τὰγαθοῦ σκέψιν φαντασάται ἄρ' οὐκ ἐπέχειν μᾶλλον ἢ ὁμολογεῖν βιάζον-
 ται τῶν μὲν ἀγαθὸν εἶναι νομιζόντων μόνον τὸ καλὸν καὶ θησαυριζο-
 μένων αὐτὸ ἐν ψυχῇ, τῶν δὲ πρὸς πλείω κατακερματιζόντων καὶ ἄχρι
201 σώματος καὶ τῶν ἐκτὸς ἀποτεινόντων; οὗτοι λέγουσι τὰς μὲν τυχηράς
 εὐπραγίας δορυφόρους εἶναι σώματος, ὑγείαν δὲ καὶ ἰσχὺν καὶ τὸ ὀλό-
 κληρον καὶ ἀκρίβειαν αἰσθητηρίων καὶ ὅσα ὁμοιότροπα τῆς βασιλίδος
 ψυχῆς· τρισὶ γὰρ τῆς τὰγαθοῦ φύσεως κεχρημένης τάξεσι τὴν μὲν τρίτην
 καὶ ἐξωτάτην τῆς δευτέρας καὶ ὑπεικούσης πρόμαχον εἶναι, τὴν δὲ δευ-
202 τέραν τῆς πρώτης μέγα πρόβλημα καὶ φυλακτῆριον γεγενῆσθαι. καὶ
 περὶ αὐτῶν τούτων μέντοι καὶ βίων διαφορᾶς καὶ τελῶν πρὸς ἃ χρῆ
 τὰς πράξεις ἀπάσας ἀναφέρεσθαι καὶ μυρίων ἄλλων ὅσα τε ἡ λογικὴ
 καὶ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ πραγματεία περιέχει γεγονάσι σκέψεις ἀμύθητοι,
 ὧν ἄχρι τοῦ παρόντος οὐδεμία παρὰ πᾶσι τοῖς σκεπτικοῖς συμπεφώ-
203 νηται. οὐκ εἰκότως οὖν τῶν δυεῖν θυγατέρων, βουλῆς τε καὶ
 συναιρέσεως, ἀρμοσθεισῶν καὶ συνευνασθεισῶν ὁ νοῦς ἀγνοία ἐπιστήμης
 χρώμενος εἰσάγεται; λέγεται γὰρ ὅτι "οὐκ ἴδει ἐν τῷ κοιμηθῆναι αὐτὰς
204 καὶ ἀναστῆναι" (Gen. 19, 33. 35)· οὔτε γὰρ ὕπνον οὔτε ἐγρήγορσιν οὔτε
 σχέσιν οὔτε κίνησιν ἔοικε σαφῶς καὶ παγίως καταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ ὅποτε
 ἄριστα βεβουλεύσθαι δοκεῖ, τότε μάλιστα ἀβουλότατος ὧν εὐρίσκεται τῶν
205 πραγμάτων μὴ ὅμοιον τοῖς προσδοκηθεῖσι λαβόντων τὸ τέλος· καὶ ὅποτε
 συνεπιγράφεσθαι τισιν ὡς ἀληθέσιν ἔδοξε, τὴν ἐπ' εὐχερείᾳ καρποῦται
 κατάγνωσιν, ἀπίστων καὶ ἀβεβαίων, οἷς πρότερον ὡς βεβαιοτάτοις ἐπί-
 στευε, φαινομένων· ὥστε εἰς τὰ ἐναντία, ὧν ὑπετόπησέ τις, εἰωθῶτων
 περιστάσθαι τῶν πραγμάτων ἀσφαλέστατον τὸ ἐπέχειν εἶναι.
206 Διειλεγμένοι δὲ περὶ τούτων ἱκανῶς ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα τῷ
 λόγῳ τρεψόμεθα. ἔφαμεν τοίνυν ἐκ τοῦ μεθύειν καὶ τὴν πολλοὺς πολ-
 λάκις μεγάλα βλάπτουσαν γαστριμαργίαν δηλοῦσθαι, ἣ τοὺς χρωμένους
 ἔστιν ἰδεῖν, κἂν τὰς τοῦ σώματος δεξαμενάς ἀποπληρωθῶσι πάσας, ἔτι
207 κενοὺς τὰς ἐπιθυμίας ὄντας· οὗτοι κἂν ὑπὸ πλήθους ὧν ἐνεφορήσαντο
 διακορεῖς γενόμενοι πρὸς ὀλίγον χρόνον καθάπερ οἱ πεπονηκότες ἀθληταὶ
 τὰ σώματα διαπνεύσωσι, πάλιν ἐπαποδύονται τοῖς αὐτοῖς ἀγωνίσμασιν.
208 ὁ γοῦν βασιλεὺς τῆς Αἰγυπτίας χώρας, τοῦ σώματος, τῷ μέθης ὑπη-
 ρέτη δόξας οἰνοχόω δυσχερᾶναι πάλιν οὐκ εἰς μακρὰν καταλλαττόμενος
 ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις εἰσάγεται τοῦ τὰς ἐπιθυμίας ἀναρρηγνύντος πάθους
 ὑπομνησθεῖς ἐν ἡμέρᾳ γενέσεως φθαρτῆς, οὐκ ἐν ἀφθάρτῳ τοῦ ἀγενή-
 του φωτός· λέγεται γὰρ ὅτι "ἡμέρα γενέσεως ἦν Φαραώ" (Gen. 40, 20),

ἡνίκα ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου τὸν ἀρχιαινοχόον ἐπὶ σπονδαῖς μετεπέμψατο·
209 τοῦ γὰρ φιλοπαθοῦς ἴδιον λαμπρὰ τὰ | γενητὰ καὶ φθαρτὰ ἡγεῖσθαι διὰ
 τὸ νυκτὶ καὶ σκότῳ κεχρῆσθαι βαθεῖ πρὸς τὴν τῶν ἀφθάρτων ἐπιστή-
 μην· οὗ χάριν εὐθύς τὴν ἐξάρχουσαν ἡδονῆς μέθην καὶ τὸν ὑπηρέτην
210 αὐτῆς δεξιούται. τρεῖς δ' εἰσὶν οἱ τῆς ἀκολάστου καὶ ἀκράτορος
 ψυχῆς ἐστιούχοι τε καὶ θεραπευταί, ἀρχισιτοποιός, ἀρχιαινοχόος, ἀρχιμά-
 γειρος, ὧν ὁ θαυμασιώτατος μέμνηται Μωυσῆς διὰ τούτων· "καὶ ὠργίσθη
 Φαραὼ ἐπὶ τοῖς δυσὶν εὐνούχοις, ἐπὶ τῷ ἀρχιαινοχόῳ καὶ ἐπὶ τῷ ἀρ-
 χισιτοποιῷ, καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν φυλακῇ παρὰ τῷ ἀρχιδεσμοφύλακι"
 (Gen. 40, 2. 3). ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀρχιμάγειρος εὐνούχος· λέγεται γὰρ ἐτέ-
 ρωθι· "κατήχθη δὲ Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐκτήσατο αὐτὸν εὐνούχος
 Φαραὼ, ἀρχιμάγειρος" (Gen. 39, 1), καὶ πάλιν· "ἀπέδοντο τὸν Ἰωσήφ
211 τῷ σπᾶδοντι Φαραὼ, ἀρχιμαγείρῳ" (Gen. 37, 36). τίνας δὲ χάριν οὗτ'
 ἀνήρ οὔτε γυνὴ τῶν λεχθέντων οὐδὲν ἀπλῶς ἐπιτέτραπται; ἢ ὅτι
 σπεῖρειν μὲν ἄνδρες γονὰς ὑποδέχεσθαι δὲ γυναῖκες ἐκ φύσεως πεπαί-
 δευνται, ὧν τὴν εἰς ταῦτὸ σύνδοον αἰτίαν γενέσεως καὶ τῆς τοῦ παντὸς
 διαμονῆς εἶναι συμβέβηκεν, ἀγόνου δὲ καὶ ἐστεριωμένης, μᾶλλον δὲ
 ἐξευνουχισμένης ψυχῆς σιτίοις πολυτελέσι καὶ ποτοῖς καὶ ὄψων περιέρ-
 γοις παραρτύσει χαίρειν μήτε τὰ ἀρετῆς ἄρρενα ὡς ἀληθῶς σπέρματα
 καταβάλλεσθαι δυναμένης μήτε τὰ καταβληθέντα παραδέξασθαι καὶ ἀνα-
 θρέψασθαι, ἀλλ' οἷα λυπρὰν ἄρουραν καὶ λιθώδη πρὸς διαφθορὰν μόνον
212 πεφυκέναι τῶν ἀεὶ ζῆν ὀφειλόντων; δόγμα δὲ τίθεται κοινωφελέστατον,
 ὅτι πᾶς ὁ δημιουργὸς ἡδονῆς σοφίας ἐστὶν ἄγονος οὔτε ἄρρην ὧν οὔτε
 θήλεια, διὰ τὸ μήτε διδόναι μήτε λαμβάνειν τὰ πρὸς ἀφθαρσίαν ἱκανὸς
 εἶναι σπέρματα, μελετᾶν δ' αἰσχίστην κατὰ τοῦ βίου μελέτην, φθείρειν
 τὰ ἀφθαρτὰ καὶ σβεννύναι τὰ μένοντα τῆς φύσεως λαμπάδια ἄσβεστα.
213 τῶν τοιούτων οὐδενὶ ἐπιτρέπει Μωυσῆς εἰς ἐκκλησίαν ἀφικνεῖσθαι θεοῦ·
 λέγει γὰρ ὅτι "θλαδίας καὶ ἀποκεκομμένος οὐκ εἰσελεύσεται εἰς ἐκκλη-
 σίαν κυρίου" (Deut. 23, 1). τί γὰρ τῷ σοφίας ἀγόνῳ λόγων
 ἀκροάσεως ἱερῶν ὄφελος ἐκτετμημένῳ πίστιν καὶ παρακαταθήκην βιω-
214 φελεστάτων δογμάτων φυλάττει μὴ δυναμένῳ; τρεῖς δ' ἄρ' εἰσὶν ἀν-
 θρώπων γένους ἐστιάτορες, ἀρχισιτοποιός, οἰνοχόος, ὄψαρτυτῆς, εἰκότως,
 ἐπειδὴ τριῶν χρήσεώς τε καὶ ἀπολαύσεως ἐπιέμεθα, σιτίων, ὄψου,
 ποτῶν· ἀλλ' οἱ μὲν μόνων τῶν ἀναγκαίων, οἷς πρὸς τε τὸ ὑγιεινῶς καὶ
 μὴ ἀνελευθέρως ζῆν ἐξ ἀνάγκης χρώμεθα, οἱ δὲ ἀμέτρων καὶ σφόδρα
 περιττῶν, ἃ τὰς ὀρέξεις ἀναρρηγνύντα καὶ τὰς τοῦ σώματος δεξαμενάς
 πλήθει βαρύνοντα καὶ πιέζοντα μεγάλα καὶ | παντοδαπὰ τίκτειν νοσήματα
215 φιλεῖ. οἱ μὲν οὖν ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας καὶ παθῶν ἰδιῶται καθάπερ
 οἱ ἐν ταῖς πόλεσι δημοτικοὶ ἀμισθὶ καὶ ἀνεπαχθῆ βίον ζῶντες, ἅτε ὀλι-
 γοδεῖς ὄντες, οὐ ποικίλων καὶ περιέργων τὴν τέχνην δέονται ὑπηρετῶν,
 ἀλλ' ἀποικίλῳ χρωμένων ὑπηρεσίᾳ, μαγείρων, οἰνοχόων, σιτοποιῶν·
216 οἱ δὲ ἡγεμονίαν καὶ βασιλείαν νομίζοντες εἶναι τὸ ἡδέως ζῆν καὶ πάντα
 καὶ μικρὰ καὶ μείζω πρὸς τοῦτ' ἀναφέροντες ἀρχιμαγείροις καὶ ἀρχιαι-
 νοχοῖς καὶ ἀρχισιτοποιοῖς ὑπηρεταῖς ἀξιούσι χρῆσθαι, τουτέστιν ἄκρως
217 ἐκπεπονηκόσιν ἕκαστον ὧν ἐπετήδευσαν· τὰ μὲν γὰρ ἀμήτων καὶ μελι-

πήκτων καὶ ἄλλων ἀμυθῆτων πεμμάτων ποικιλώτατα γένη οὐ μόνον
 ταῖς τῆς ὕλης διαφοραῖς, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς κατασκευῆς καὶ τοῖς
 σχήμασι πρὸς οὐ μόνον τὴν γεύσεως ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψεως ἀπάτην
 218 περιειργασμένα οἱ περὶ σιτοποιίαν ἄκροι μελετῶσι· τὰ δὲ περὶ ἐξέτασιν
 οἴνου θᾶπτον ἀναδιδομένου καὶ μὴ κεφαλαλοῦς καὶ τούναντίον ἀνθίμου
 καὶ εὐωδεστάτου, πολλὴν ἢ ὀλίγην ἀναδεχομένου τὴν μεθ' ὕδατος
 κρᾶσιν εἰς σφοδρὸν καὶ σύντονον ἢ πρᾶον καὶ ἀνειμένον ἐπιτηδείου
 πότον καὶ ὅσα τοιουτότροπα ἀρχιαινοχόων ἐπιτηδεύματα ἐπ' αὐτὸ δὴ
 219 τῆς τέχνης ἀφιγμένων τὸ τέλος· ἰχθύας δὲ καὶ ὄρνεις καὶ τὰ παρα-
 πλήσια ποικίλως ἀρτυῖσαι καὶ κατασκευάσαι καὶ ὅσα ἄλλα ὄψα | ἡδῦναι
 περιττοὶ τὴν ἐπιστήμην εἰσὶν εὐτρεπεῖς ὀψαρτυταί, μυρία χωρὶς ὧν
 ἤκουσαν ἢ εἶδον ἄλλ' ἐκ τῆς συνεχοῦς μελέτης καὶ τριβῆς τῶν εἰς ἀβρο-
 220 δίατον καὶ τεθρυμμένον τὸν ἀβίωτον βίον ἐπινοῆσαι δεινοί. ἀλλὰ
 γὰρ οὗτοι πάντες ἐδείχθησαν εὐνοῦχοι, σοφίας ἄγονοι· πρὸς ὃν δὲ συμ-
 βατηρίους τίθεται σπονδὰς ὁ γαστρὸς βασιλεύς, νοῦς, οἰνοχόος ἦν·
 φίλοιον γὰρ ὑπερφυῶς τὸ ἀνθρώπων γένος καὶ πρὸς μόνον τοῦτο δια-
 φερόντως ἀκόρεστον, εἴ γε ὕπνου μὲν καὶ ἐδωδῆς καὶ συνουσίας καὶ
 τῶν ὁμοίων ἀπλήρωτος οὐδεὶς, ἀκράτου δὲ σχεδὸν ἅπαντες καὶ μάλισθ'
 221 οἷς τὸ πρᾶγμα ἀσκεῖται· πίνοντες γὰρ ἔτι διψῶσι καὶ ἄρχονται μὲν
 ἀπὸ τῶν βραχυτέρων κυάθων, προιόντες δὲ ταῖς μείζουσιν οἰνοχόαις
 ἐγχεῖν παραγγέλλουσιν· ἐπειδὴν <δ> ἀκροθώρακες γενόμενοι χλιανθῶσιν,
 οὐκέτι κρατεῖν ἑαυτῶν δυνάμενοι τὰς οἰνηρύσεις καὶ τὰς ἀμύστες καὶ
 τοὺς κρατῆρας ὅλους προσενεγκάμενοι ἀκράτου σπῶσιν ἀθρόως, | μέχρις
 ἂν ἡ βαθεῖ ὕπνω δαμασθῶσιν ἢ τῶν ὄγκων ἀποπληρωθέντων ὑπερ-
 222 βλύσῃ τὸ ἐπεισχεόμενον. ἀλλὰ καὶ τότε ὅμως ἢ ἄπληστος ἐν αὐτοῖς
 ὄρεξις ὥσπερ ἔτι λιμώττουσα μαιμαῖζει· "ἐκ γὰρ τῆς ἀμπέλου Σοδόμων
 ἢ ἀμπελος αὐτῶν" ᾧ φησι Μωυσῆς "καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρ-
 ρας· ἢ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτοῖς· θυμὸς
 δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος" (Deut. 32, 32. 33).
 Σόδομα μέντοι στείρωσις καὶ τύφλωσις ἐρμηνεύεται, ἀμπέλῳ δὲ καὶ
 τοῖς ἐξ αὐτῆς γινομένοις ἀπεικάζει τοὺς οἰνοφλυγίας καὶ λαιμαργίας καὶ
 223 τῶν αἰσχίστων ἡδονῶν ἡττους. ἃ δὲ αἰνίττεται, τοιαῦτ' ἐστίν· εὐφρο-
 σύνης μὲν ἀληθοῦς οὐδὲν ἐμπέφυκε τῇ τοῦ φαύλου ψυχῇ φυτὸν ἄτε
 οὐχ ὑγαινούσαις κεχρημένῃ ρίζαις, ἀλλὰ ἐμπερησμέναις καὶ τεφρω-
 θείσαις, ὅποτε ἀνθ' ὕδατος τὰς κεραυνίους φλόγας θεοῦ τὴν κατὰ
 ἀσεβῶν καλῶς δικάσαντος δίκην ὁ οὐρανὸς ἀσβέστους ἐνιφεν, ἀκράτορος
 δὲ ἐπιθυμίας τῆς ἐστερωμένης τὰ καλὰ καὶ πεπηρωμένης πρὸς πάντα
 τὰ θείας ἄξια, ἣν ἀμπέλῳ παραβέβληκεν, οὐχὶ τῇ καρπῶν ἡμέρων
 μητρί, ἀλλὰ ἥτις πικρίας καὶ πονηρίας καὶ πανουργίας ὀργῆς τε καὶ
 θυμοῦ καὶ ἀκραχολωτάτων ἡθῶν οἰστικὴ γέγονε, δάκνουσα τὴν ψυχὴν
 224 ἔχεον καὶ ἀσπίδων τρόπον ἰοβόλων καὶ παντελῶς ἀνίατα. ὧν ἀπο-
 τροπὴν εὐχόμεθα γενέσθαι τὸν πάντα ἴλεω ποτνιόμενοι θεόν, ἵνα καὶ
 τὴν ἀγρίαν ταύτην ἀμπελον διολέσῃ καὶ τοῖς εὐνοῦχοις καὶ πᾶσιν ἀγό-
 νοις ἀρετῆς αἰδιδόν ψηφίσηται φυγὴν, ἀντὶ δὲ τούτων ἡμερὰ μὲν ταῖς
 ψυχαῖς ἡμῶν δένδρα τὰ παιδείας ὀρθῆς ἐμφυτεύσῃ, γενναίους δὲ καὶ

ἄρρενας ὡς ἀληθῶς καρπὸς καὶ λόγους χαρίσῃται δυναμένους μὲν
σπείρειν καλὰς πράξεις, δυναμένους δὲ συναύξειν ἀρετὰς, ἱκανοὺς δὲ τὴν
εὐδαιμονίας ἅπασαν συνέχειν καὶ διαφυλάττειν εἰς αἰὲ συγγένειαν.